
Η Οικουμενική Διακήρυξη
των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου

Κατ' άρθρο ανάλυση

Τα εικοσιένα πρώτα άρθρα της Διακήρυξης αναφέρονται κυρίως στα ατομικά και πολιτικά δικαιώματα όπως και στην ελευθερία και την προσωπική ασφάλεια του ατόμου.

Άρθρο 1

Όλοι οι άνθρωποι γεννιούνται ελεύθεροι και ίσοι στην αξιοπρέπεια και τα δικαιώματα. Είναι προικισμένοι με λογική και συνείδηση, και οφείλουν να συμπεριφέρονται μεταξύ τους με πνεύμα αδελφότητας.

Είναι άραγε όλοι οι άνθρωποι ίσοι;

Το ότι ο καθένας γεννιέται «ελεύθερος» σημαίνει ότι όλοι οι άνθρωποι έχουν ισότιμο δικαίωμα στην απόλαυση της ελευθερίας τους. Βέβαια, οι άνθρωποι επηρεάζονται καθ' όλη τη διάρκεια της ζωής τους τόσο από οικονομικούς και κοινωνικούς όσο και από ατομικούς και πολιτικούς παράγοντες. Η ελευθερία ενός ατόμου δεν είναι και δεν μπορεί να είναι καθολική, ούτε είναι δυνατό να

ασκείται σε βάρος της ελευθερίας των άλλων. Επομένως, η ελευθερία δεν θα πρέπει να εξισώνεται με την αναρχία.

«Ισος» δεν σημαίνει ότι τα άτομα είναι ίδια ή παρόμοια ως προς τις σωματικές και νοητικές τους ικανότητες, τα ταλέντα και τα αντίστοιχα χαρακτηριστικά. Πράγματι, κάθε άτομο είναι διαφορετικό από οποιοδήποτε άλλο, ενώ ενδέχεται οι διαφορές μεταξύ των ατόμων εντός μιας κοινωνικής ή πολιτιστικής ομάδας να είναι μεγαλύτερες από τις διαφορές μεταξύ των ατόμων που προέρχονται από διαφορετικές κοινωνικές και πολιτιστικές ομάδες. Δεν υπάρχει καμιά δικαιολογία για την ιεραρχική κατάταξη των διαφόρων ομάδων στη βάση των οποιωνδήποτε πνευματικών τους ικανοτήτων ή γενετικών τους χαρακτηριστικών. Διακρίσεις και αποστέρηση δικαιωμάτων λόγω «φυλετικής ταυτότητας» ή αντικοινωνικών πεποιθήσεων περί της εγγενούς ανισότητας μεταξύ διαφορετικών κοινωνικών ή εθνοτικών ομάδων δεν έχουν καμιά απολύτως επιστημονική βάση. Το να στερούνται τα άτομα, στη βάση της ομάδας στην οποία ανήκουν, τη δυνατότητα ανάπτυξης όλου τους του δυναμικού αποτελεί κατάφωρη αδικία και ακύρωση του δικαιώματός τους στην ισότητα και την αξιοπρέπεια. Επιπλέον το άρθρο αυτό αναφέρεται στο καθήκον του κάθε ατόμου να συμπεριφέρεται στους άλλους με «πνεύμα αδελφοσύνης», δηλαδή να τους αντιμετωπίζει ως συνανθρώπους του, ίσους στα δικαιώματα και την αξιοπρέπεια.

Η επίδειξη ανοχής είναι η βάση πάνω στην οποία οι άνθρωποι μπορούν να ζουν μαζί ειρηνικά σε «πνεύμα αδελφοσύνης». Για την προώθηση αυτής της αρχής, η Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών ανακήρυξε το 1995 ως Διεθνές Έτος Ανοχής, σημειώνοντας ότι «η ανοχή – με άλλα λόγια η αναγνώριση και εκτίμηση των άλλων, η ικανότητα να ζει κανείς μαζί και να ακούει τους άλλους – είναι το σταθερό θεμέλιο της κοινωνίας των πολιτών και της ειρήνης».¹⁸² Ακολούθως το 1996 η Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων

---

182. Απόφαση 48/126 της Γενικής Συνέλευσης της 20^{ης} Δεκεμβρίου 1993.

Εθνών (με την Απόφαση 51/95) κάλεσε τα κράτη μέλη να τηρούν κάθε χρόνο στις 16 Νοεμβρίου τη Διεθνή Ημέρα Ανοχής. Η ΟΥΝΕΣΚΟ, πρωτοβουλία της οποίας ήταν η ανακήρυξη του Διεθνούς Έτους, κλήθηκε να αναλάβει ηγετικό ρόλο. Η Διακήρυξη Αρχών Ανοχής (1995), που υιοθετήθηκε από την ΟΥΝΕΣΚΟ, ενίσχυσε περαιτέρω την εφαρμογή της.

Η Παγκόσμια Σύνοδος Κορυφής του 2005 υπογράμμισε τη δέσμευση των κρατών μελών του ΟΗΕ να ενθαρρύνουν την ανοχή, τον σεβασμό, τον διάλογο και τη συνεργασία ανάμεσα σε διαφορετικές κουλτούρες, πολιτισμούς και λαούς (Καταληκτικό Κείμενο της Παγκόσμιας Συνόδου Κορυφής, Απόφασης της Γενικής Συνέλευσης 60/1, της 24^{ης} Οκτωβρίου 2005, παρ. 145).

Άρθρο 2

Κάθε άνθρωπος δικαιούται να επικαλείται όλα τα δικαιώματα και όλες τις ελευθερίες που προκηρύσσει η παρούσα Διακήρυξη, χωρίς καμία απολύτως διάκριση, ειδικότερα ως προς τη φυλή, το χρώμα, το φύλο, τη γλώσσα, τις θρησκείες, τις πολιτικές ή οποιεσδήποτε άλλες πεποιθήσεις, την εθνική ή κοινωνική καταγωγή, την περιουσία, τη γέννηση ή οποιαδήποτε άλλη κατάσταση.

Δεν θα μπορεί ακόμα να γίνεται καμία διάκριση εξαιτίας του πολιτικού, νομικού ή διεθνούς καθεστώτος της χώρας από την οποία προέρχεται κανείς, είτε πρόκειται για χώρα ή εδαφική περιοχή ανεξάρτητη, υπό κηδεμονία ή υπεξουσία, ή που βρίσκεται υπό οποιονδήποτε άλλον περιορισμό κυριαρχίας.

Άρθρο 7

Όλοι είναι ίσοι απέναντι στον νόμο και έχουν δικαίωμα σε ίση προστασία του νόμου, χωρίς καμία απολύτως διάκριση. Όλοι έχουν δικαίωμα σε ίση προστασία από κάθε διάκριση που θα παραβίαζε την παρούσα Διακήρυξη και από κάθε πρόκληση για μια τέτοια δυσμενή διάκριση.

Αυτά τα δύο άρθρα εκφράζουν την κατευθυντήρια αρχή της Διακήρυξης και όλων των μεταγενέστερων πράξεων για τα δικαιώματα του ανθρώπου και συγκεκριμένα την αρχή της μη διάκρισης. Πρόκειται για μια αρχή ζωτικής σημασίας για την προστασία των δικαιωμάτων του ανθρώπου. Το Άρθρο 2 αφορά στη μη διάκριση ως προς την εφαρμογή των διατάξεων της Διακήρυξης, ενώ το Άρθρο 7 διασφαλίζει τη μη διάκριση ως προς την εφαρμογή του δικαίου γενικά, και κυρίως του εθνικού δικαίου. Το Άρθρο 7 επιβάλλει σε όλα τα κράτη να διασφαλίζουν ότι δεν γίνεται καμία διάκριση στα νομικά τους συστήματα σε σχέση με οποιονδήποτε από τους λόγους που καθορίζονται στο Άρθρο 2. Η ίση προστασία ενώπιον του νόμου δεσμεύει επίσης και τους δημόσιους λειτουργούς που είναι επιφορτισμένοι με την επιβολή του νόμου, π.χ. το δικαστικό σώμα και την αστυνομία, και προϋποθέτει την ύπαρξη ενός συστήματος στο πλαίσιο του οποίου ο καθένας θα έχει πρόσβαση σε νομική υπεράσπιση. Επιπλέον, τα κράτη έχουν την υποχρέωση να προστατεύουν όλες τις μειονότητες από κάθε μορφή διάκρισης. Επίσης, το άρθρο αυτό συνεπάγεται ότι είναι παράνομη και η «προτροπή» υπέρ τέτοιας διάκρισης, με άλλα λόγια η ενθάρρυνση συναφών πρακτικών.

Η Επιτροπή Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (βλ. Μέρος I, Ερωτήσεις 14-27), ερμηνεύοντας την αντίστοιχη διάταξη του Διεθνούς Συμφώνου για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα, σημείωσε ότι η απόλαυση των δικαιωμάτων και των ελευθεριών υπό όρους ισότητας δεν σημαίνει ίδια μεταχείριση σε κάθε περίπτωση. Έτσι, για παράδειγμα οι ανήλικοι παραβάτες θα πρέπει να διαχωρίζονται από τους ενήλικες. Ακόμη η Επιτροπή τόνισε ότι τα συμβαλλόμενα κράτη πρέπει να αναλάβουν μέτρα «θετικής δράσης» («affirmative action») προκειμένου να μειώσουν ή να εξαλείψουν καταστάσεις, οι οποίες προκαλούν ή συμβάλλουν στη διαίωνιση των διακρίσεων που απαγορεύονται από το Σύμφωνο (Γενικό Σχόλιο Αρ. 18).

Η Διεθνής Σύμβαση για την Εξάλειψη Κάθε Μορφής Φυλετικών Διακρίσεων (βλ. Μέρος I, Ερωτήσεις 31-33) ορίζει τη φυλετική διάκριση ως «κάθε διάκριση, εξαίρεση, παρεμπόδιση ή προτίμη-

ση με βάση τη φυλή, το χρώμα, την καταγωγή ή την εθνική ή εθνοτική προέλευση, που έχει ως σκοπό ή αποτέλεσμα την εκμηδένιση ή διακινδύνευση της αναγνώρισης, απόλαυσης ή άσκησης υπό όρους ισότητας των δικαιωμάτων του ανθρώπου και των θεμελιωδών ελευθεριών στον πολιτικό, οικονομικό, κοινωνικό, πολιτιστικό ή οποιονδήποτε άλλο τομέα του δημόσιου βίου» (Άρθρο 1).

Ο ρατσισμός και η φυλετική διάκριση προέρχονται κυρίως από αντιλήψεις ανωτερότητας και κατωτερότητας των φυλετικών ή εθνικών ομάδων. Οι αντιλήψεις αυτές προβάλλονται ως δικαιολογία για τη δουλεία ακόμη και τον αφανισμό των θεωρούμενων ως «κατώτερων» όντων. Κάθε παρόμοια θεωρία, σύμφωνα με τη Διακήρυξη της ΟΥΝΕΣΚΟ για τη Φυλή και τη Φυλετική Προκατάληψη, του 1978, «στερείται επιστημονικής θεμελίωσης και είναι αντίθετη προς τις ηθικές και δεοντολογικές αρχές της ανθρωπότητας» (Άρθρο 2, παρ. 1).

Πόσο επίμονες είναι οι πρακτικές του ρατσισμού και της φυλετικής διάκρισης;

Η διάκριση για λόγους φυλετικής ή εθνικής καταγωγής συνεχίζει να είναι ένα από τα κύρια προβλήματα των ημερών μας και εκδηλώνεται με ποικίλους τρόπους. Στο πρώτο μισό του περασμένου αιώνα, η ανθρωπότητα υπήρξε μάρτυρας των συνεπειών αντισημιτικών ρατσιστικών θεωριών, με αποκορύφωμα την προσπάθεια των Ναζί να εξολοθρεύσουν τους Εβραίους, όπως και άλλων εγκλημάτων κατά της ανθρωπότητας που διαπράχθηκαν από ολοκληρωτικά καθεστώτα.

Προς το τέλος του περασμένου αιώνα, η ανθρωπότητα έγινε μάρτυρας της «εθνοκάθαρσης» στην πρώην Γιουγκοσλαβία και των συστηματικών μαζικών δολοφονιών στη Ρουάντα. Αυτά τα γεγονότα είναι μόνο δύο από τις αρκετές πρόσφατες περιπτώσεις βαρβαρότητας στη διάρκεια εθνικών ή φυλετικών συγκρούσεων σε όλες τις ηπείρους.

Στους προηγούμενους αιώνες, ως μέρος της αποικιακής επέκτασης καθώς και της επέκτασης των τότε αυτοκρατοριών, πολλά

ισχυρά έθνη εφάρμοζαν προς τους υποτελείς λαούς καταστροφικές πολιτικές φυλετικής ιεράρχησης και διάκρισης. Τα συναισθήματα που απορρέουν από τέτοιες πολιτικές επανεμφανίζονται σε νέες εκδηλώσεις ρατσισμού και ξενοφοβίας εντός των Ευρωπαϊκών κρατών. Χιλιάδες μετανάστες εργαζόμενοι, πρόσφυγες, εκτοπισμένα άτομα, και άλλοι αλλοδαποί, όπως επίσης και άτομα που ανήκουν σε μια εθνική ή εθνοτική, θρησκευτική και γλωσσική μειονότητα που διαμένει στην Ευρώπη ή και σε κάποια άλλη ήπειρο, βιώνουν καθημερινά πρακτικές διάκρισης, βίας και εκμετάλλευσης. Πολιτικές ομάδες της άκρας δεξιάς διαγράφουν ανοδική πορεία σε πολλές χώρες και προπαγανδίζουν τον στρατευμένο ρατσισμό και τον ακραίο εθνικισμό.

Στις πρώην αποικιακές χώρες, πολλές από τις πρακτικές διάκρισης του παρελθόντος αλλά και η κληρονομιά που αυτές άφησαν πίσω τους έχουν παγιωθεί σε συγκεκριμένους τύπους διάκρισης, συμβάλλοντας έτσι στη διαίωνιση των πολιτικών, οικονομικών και κοινωνικών δομών που βρίσκονται στην εξουσία. Άτομα που υπήρξαν στο παρελθόν θύματα φυλετικών διακρίσεων ενστερνιζόμενα με τη σειρά τους ρατσιστικές θεωρίες επέτρεψαν να κηλιδωθούν οι προηγούμενοι αγώνες τους για ελευθερία.

Η Νότια Αφρική αντιπροσωπεύει ένα μοναδικό παράδειγμα της αποδόμησης ενός νομοθετημένου συστήματος φυλετικών διακρίσεων και της επακόλουθης αναίμακτης μεταβίβασης της πολιτικής εξουσίας. Το σύστημα του *apartheid*, με το θεσμοθετημένο διαχωρισμό των φυλών ως ξεχωριστή μορφή ρατσισμού και φυλετικής διάκρισης, επιβίωσε για σχεδόν πενήντα χρόνια στη Νότια Αφρική. Το πρώτο βήμα προς μια δημοκρατική κοινωνία έγινε τον Φεβρουάριο του 1990, όταν ο Πρόεδρος ντε Κλερκ ανακοίνωσε την άρση της απαγόρευσης των μέχρι τότε παράνομων πολιτικών κομμάτων. Την ενέργεια αυτή ακολούθησαν η απελευθέρωση του Νέλσον Μαντέλα μετά από είκοσι επτά χρόνια κράτησης και η ανάκληση της νομοθεσίας που αφορούσε στο *apartheid*. Το 1991, συγκροτήθηκε ένα φόρουμ στο οποίο αντιπροσωπεύονταν δεκαοκτώ πολιτικές οργανώσεις, συμπεριλαμβανομένης και της τότε κυβέρνησης της Νότιας Αφρικής, με στόχο την προετοιμασία

ενός πολιτικού σχεδίου για την μετά-απαρτχάιντ εποχή. Τον επόμενο χρόνο ένα δημοψήφισμα με τη συμμετοχή μόνο του 'λευκού' πληθυσμού ενέκρινε την κατάργηση του απαρτχάιντ και κατά συνέπεια την ίση πολιτική συμμετοχή όλων των Νοτιο-Αφρικανών στη δημοκρατική διαδικασία. Τον Απρίλιο του 1994 διεξήχθησαν εκλογές με καθολικό δικαίωμα ψήφου και με τη συμμετοχή πολλών πολιτικών κομμάτων, οι οποίες οδήγησαν στη συγκρότηση μίας μεταβατικής Κυβέρνησης Εθνικής Ενότητας με πενταετή θητεία και με επικεφαλής τον Πρόεδρο Μαντέλα, ο οποίος παραιτήθηκε το 1998. Διεθνείς οργανισμοί, ιδιαίτερα εντός του συστήματος των Ηνωμένων Εθνών, διαδραμάτισαν σημαντικό ρόλο στην εξάλειψη του απαρτχάιντ.

Το 2001, ανακηρύχτηκε ως το Διεθνές Έτος Κινητοποίησης κατά του ρατσισμού, της φυλετικής διάκρισης, της ξενοφοβίας και της σχετικής μισαλλοδοξίας. Η Παγκόσμια Διάσκεψη κατά του ρατσισμού, της Φυλετικής Διάκρισης, της Ξενοφοβίας και της Σχετικής Μισαλλοδοξίας (Ντέρμπαν, 31 Αυγούστου – 7 Σεπτεμβρίου 2001) υιοθέτησε τη Διακήρυξη και το Πρόγραμμα Δράσης του Ντέρμπαν με στόχο να καθοδηγήσει την καταπολέμηση των διακρίσεων και να προωθήσει την ανοχή. Η Διάσκεψη Εξέτασης του Ντέρμπαν τον Απρίλιο του 2009 απηύθυνε έκκληση για την εφαρμογή της Διακήρυξης και του Προγράμματος Δράσης (βλ. Ερώτηση 35).

Άρθρο 3

Κάθε άτομο έχει δικαίωμα στη ζωή, την ελευθερία και την προσωπική του ασφάλεια.

Είναι ευθύνη του κράτους να διασφαλίσει αυτά τα δικαιώματα;

Μολονότι η προστασία των παραπάνω δικαιωμάτων είναι υποχρέωση του κράτους, αυτά παραβιάζονται συστηματικά από αρκετές κυβερνήσεις σε πολλά μέρη του κόσμου. Τα τελευταία χρόνια έχουν έρθει στο φως εκτεταμένες αποδείξεις θανάτων σε κράτηση,

ανεξιχνιάστων εξαφανίσεων ανθρώπων, όπως και κρατικής βίας κατά δημόσιων ειρηνικών διαδηλώσεων.

Τα Ηνωμένα Έθνη υποβάλλουν τακτικά εκθέσεις σχετικά με τις εξαναγκαστικές ή ακούσιες εξαφανίσεις και τις αυθαίρετες και εξωδικαστικές εκτελέσεις που διαπράττονται σε πολλές χώρες του κόσμου. Η υιοθέτηση το 2006 της Σύμβασης για την Προστασία Όλων των Ατόμων από την Εξαναγκαστική Εξαφάνιση σε συνδυασμό με τη θεσμοθέτηση από τη Σύμβαση μίας εποπτικής Επιτροπής θα συνεισφέρουν περαιτέρω στο σύστημα προστασίας από τις εξαναγκαστικές εξαφανίσεις (βλ. Μέρος I, Ερώτηση 30). Ωστόσο, δεν υπάρχει καμία ένδειξη ότι ο συνολικός αριθμός των θυμάτων αυτών των πρακτικών κινείται σήμερα πτωτικά. Μαζί με τα βασανιστήρια, οι εξαναγκαστικές εξαφανίσεις αποτελούν κατάφωρες παραβιάσεις των δικαιωμάτων του ανθρώπου που χρήζουν της συνεχούς προσοχής της διεθνούς κοινότητας.

Σε ορισμένες περιπτώσεις οι παραβιάσεις του δικαιώματος στη ζωή παίρνουν ακραίες μορφές, όπως η θανάτωση ή η πρόκληση σωματικής ή ψυχικής βλάβης με σκοπό τον ολοκληρωτικό ή μερικό αφανισμό μιας εθνικής, εθνοτικής, φυλετικής ή θρησκευτικής ομάδας. Τέτοιες πράξεις εμπίπτουν στον ορισμό της γενοκτονίας και συνιστούν διεθνές έγκλημα σύμφωνα με τη Σύμβαση για την Πρόληψη και την Καταστολή του Εγκλήματος της Γενοκτονίας (βλ. Μέρος I, Ερώτηση 25).

Τι ισχύει στην περίπτωση που η νομοθεσία ενός κράτους επιτρέπει την αφαίρεση ανθρώπινης ζωής δια της επιβολής της θανατικής ποινής;

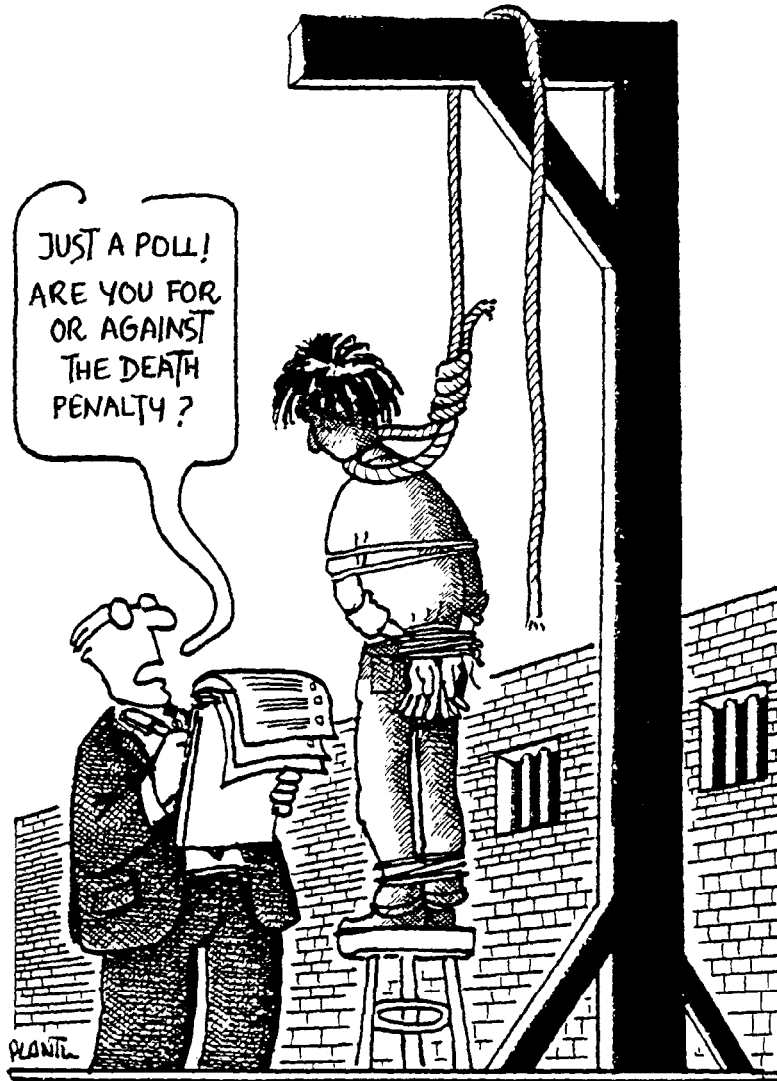
Η θανατική ποινή επιβάλλεται σε πολλές χώρες με βάση τη διαδεδομένη πεποίθηση ότι πρόκειται για μια δίκαιη τιμωρία σε περίπτωση αφαίρεσης μιας ανθρώπινης ζωής και επίσης ότι δρα αποτρεπτικά ως προς την τέλεση παρόμοιων εγκλημάτων. Η άποψη ότι η θανατική ποινή έχει αποτρεπτικό αποτέλεσμα δεν θεμελιώνεται σε ουσιαστικές αποδείξεις. Αν η θανατική ποινή εκτελεστεί και μεταγενέστερα ευρήματα αποκαλύψουν ότι υπήρξε δικαστική πλάνη, το λάθος δεν επανορθώνεται. Υπάρχουν πολλά παραδείγματα

αθώων ανθρώπων, οι οποίοι εκτελέστηκαν ακόμα και μετά από δίκες όπου τηρήθηκαν αυστηρά όλες οι δικονομικές εγγυήσεις.

Η κοινή γνώμη μετατοπίζεται υπέρ ή κατά της θανατικής ποινής ανάλογα με τις περιστάσεις. Οι άνθρωποι μερικές φορές αντιτίθενται στη θανατική ποινή όταν αθώοι έχουν χάσει τη ζωή τους εξαιτίας δικαστικής πλάνης ή ως αποτέλεσμα των παρεκτροπών ενός καταπιεστικού καθεστώτος, ενώ η τέλεση ενός και μόνο ειδικού εγκλήματος ή η εμφάνιση «νέων» εγκλημάτων, όπως η αεροπειρατεία, η πολιτική τρομοκρατία ή η απαγωγή, είναι ικανή να παρασύρει την κοινή γνώμη προς την αντίθετη κατεύθυνση. Η άποψη του κόσμου επηρεάζεται έντονα από συναισθηματικούς παράγοντες. Επίσης, τα κράτη θεσπίζουν νόμους προκειμένου να καλύψουν στιγμιαίες ανάγκες. Οι «καταστάσεις έκτακτης ανάγκης» και οι «καταστάσεις πολιορκίας» συχνά προβλέπουν τη θεσμοθέτηση της θανατικής ποινής και την επιβολή της από στρατιωτικά δικαστήρια ή ακόμα και με κυβερνητική διαταγή.

Στη θανατική ποινή κατέφυγαν και καταφεύγουν αντιδημοκρατικά καθεστώτα ως μέσο για τη φίμωση κάθε αντίθετης άποψης, όπως και για την εδραίωση της κοινωνικής αδικίας και των ρατσιστικών πολιτικών.

- Θα θέλαμε τη γνώμη σας για μια δημοσκόπηση.
Είστε υπέρ ή κατά της θανατικής ποινής;

Υπάρχουν διεθνείς πράξεις που στοχεύουν στην κατάργηση της θανατικής ποινής;

Η θανατική ποινή αποτελεί ζήτημα διεθνούς ανησυχίας από τη σκοπιά των δικαιωμάτων του ανθρώπου και για την κατάργησή της υιοθετήθηκαν διεθνείς και περιφερειακές πράξεις. Πρόκειται για: το δεύτερο Προαιρετικό Πρωτόκολλο στο Διεθνές Σύμφωνο για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα (1989), το Πρωτόκολλο στην Αμερικανική Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου για την κατάργηση της Θανατικής ποινής που υιοθέτησε ο Οργανισμός Αμερικανικών Κρατών (1990),¹⁸³ καθώς και τα Πρωτόκολλα Αρ. 6 και Αρ. 13 στην Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, που υιοθετήθηκαν από το Συμβούλιο της Ευρώπης το 1983 και το 2002 αντίστοιχα (το Πρωτόκολλο Αρ. 13 προβλέπει την κατάργηση της θανατικής ποινής σε κάθε περίπτωση).¹⁸⁴ Αυτές οι πράξεις γεννούν υποχρεώσεις για τα κράτη που τις έχουν επικυρώσει.

Άρθρο 4

Κανείς δεν επιτρέπεται να ζει υπό καθεστώς δουλείας, ολικής ή μερικής. Η δουλεία και το δουλεμπόριο υπό οποιαδήποτε μορφή απαγορεύονται.

---

183. Το Πρωτόκολλο τίθεται σε ισχύ μεταξύ των κρατών που το επικυρώνουν ή προσχωρούν σε αυτό με την κατάθεση των αντίστοιχων εγγράφων. Ως τις 30 Ιουνίου 2011, 11 κράτη είχαν κυρώσει το Πρωτόκολλο. Για τον πλήρη κατάλογο των συμβαλλόμενων κρατών βλ. *Human Rights Major International Instruments, Status as at 30 June 2011* (<http://unesdoc.unesco.org/images/0021/002126/212642m.pdf>).

184. Ως τις 30 Ιουνίου 2011, 46 κράτη είχαν κυρώσει το Πρωτόκολλο Αριθ. 6 στη Σύμβαση για την Προστασία των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών σχετικά με την Κατάργηση της Θανατικής Ποινής, ενώ 43 κράτη είχαν κυρώσει το Πρωτόκολλο 13. Για τον πλήρη κατάλογο των συμβαλλόμενων κρατών βλ. *Human Rights Major International Instruments, Status as at 30 June 2011* (<http://unesdoc.unesco.org/images/0021/002126/212642m.pdf>).

Ποιες μορφές παίρνει η δουλειά σήμερα;

Η σύγχρονη δουλειά δεν ταυτίζεται με την κτηνώδη πρακτική που συσχετίστηκε ιστορικά με τον εξανδραποδισμό άλλων ανθρώπων, οι οποίοι αλυσοδεμένοι πωλούνταν στις αγορές. Αυτής της μορφής το δουλεμπόριο έχει καταργηθεί εδώ και καιρό και η δουλειά είναι παράνομη σε όλες τις χώρες του κόσμου, μολονότι υπολείμμάτα της εξακολουθούν να απαντώνται περιστασιακά. Ωστόσο, πολλά εκατομμύρια άνθρωποι συνεχίζουν να ζουν σε πολλές χώρες ανά τον κόσμο σε καθεστώς υποτέλειας, το οποίο κατ'ουσία συνιστά όμοια εκμετάλλευση του ανθρώπου από άνθρωπο. Η σύγχρονη δουλειά παραμένει μια ανάληκτη άρνηση των δικαιωμάτων του ανθρώπου και της ανθρώπινης αξιοπρέπειας. Βαθιά ριζωμένες στις οικονομικές και κοινωνικές δομές, τη φτώχεια, τις διακρίσεις, την άγνοια, την παράδοση, την πλεονεξία, οι πρακτικές αυτές είναι εξαιρετικά δύσκολο να εξαλειφθούν.

Τέτοιοι θεσμοί και πρακτικές, που είναι παρόμοιοι με τη δουλειά αλλά φέρουν διάφορα ονόματα, λειτουργούν ύπουλα και επηρεάζουν τα ασθενέστερα και πιο στερημένα στρώματα της κοινωνίας. Η Συμπληρωματική Σύμβαση για την Κατάργηση της Δουλειάς, της Εμπορίας Δούλων και Παρεμφερών με τη Δουλειά Θεσμών και Πρακτικής (1956)¹⁸⁵ ορίζει ως τέτοιους τους ακόλουθους θεσμούς και πρακτικές: τη δουλειά για χρέη, τη δουλοπαροικία, την εκμετάλλευση της παιδικής εργασίας και τις μορφές γάμου που υποκρύπτουν σχέση υποτέλειας. Η δουλειά για χρέη αποτελεί κατάσταση που απορρέει από την παροχή προσωπικών υπηρεσιών και εργασίας με σκοπό την εξαγορά χρεών. Παίρνει διάφορες μορφές και συχνά λειτουργεί με τρόπο που αποκρύπτει την εγγενή εκ-

---

185. Η Συμπληρωματική Σύμβαση για την Κατάργηση της Δουλειάς, της Εμπορίας Δούλων και των Παρεμφερών με την Δουλειά Θεσμών και Πρακτικών τέθηκε σε ισχύ στις 30 Απριλίου 1957 και ως τις 30 Ιουνίου 2011 είχε 123 συμβαλλόμενα κράτη. Για τον πλήρη κατάλογο των συμβαλλόμενων κρατών βλ. *Human Rights Major International Instruments, Status as at 30 June 2011* (<http://unesdoc.unesco.org/images/0021/002126/212642m.pdf>).

μετάλλευση που χαρακτηρίζει αυτή τη σχέση. Απαντάται σε διάφορα μέρη του κόσμου και σχετίζεται κυρίως με τη γεωργία και τη μεταναστευτική εργασία, ενώ σε αρκετές περιπτώσεις είναι θεσμοθετημένη, εξασφαλίζοντας έτσι ένα δουλοπρεπές και ανυπεράσπιστα εργατικό δυναμικό. Στη χειρότερή της μορφή, όταν το χρέος δεν εξαγοράζεται μπορεί να οδηγήσει σε μια μόνιμη σχέση υποτέλειας που κληροδοτείται από το γονέα στο παιδί. Σε κάποιες περιπτώσεις, η προσπάθεια των χωρικών να επαναστατήσουν ενάντια σε αυτή την πρακτική κατεστάλη βιαίως. Στη ρίζα του προβλήματος βρίσκεται η ανάγκη για μεταρρύθμιση της εγγείου ιδιοκτησίας. Ωστόσο, σε κάποιες χώρες που διαθέτουν την κατάλληλη νομοθεσία και έχουν προχωρήσει σε μεταρρύθμιση της εγγείου ιδιοκτησίας προκειμένου να δρομολογήσουν την κατάργηση αυτής της πρακτικής, οι κυβερνήσεις εξακολουθούν να επιδεικνύουν στην πράξη απροθυμία.

Η εκμετάλλευση της παιδικής εργασίας είναι παγκόσμιο φαινόμενο. Οι συνθήκες εργασίας είναι συχνά επικίνδυνες ενώ οι αμοιβές ελάχιστες ή ακόμα και ανύπαρκτες. Εκατομμύρια παιδιά στερούνται εκπαίδευσης και υπόκεινται σε συνθήκες επιβλαβείς για τη φυσική και πνευματική τους υγεία.

Η ΔΟΕ, σύμφωνα με την Παγκόσμια Έκθεση για την Παιδική Εργασία του 2010 (με τίτλο «Επιτάχυνση της δράσης κατά της παιδικής εργασίας») τονίζει ότι οι χειρίστες μορφές παιδικής εργασίας απασχολούν περίπου 215 εκατομμύρια παιδιά σε όλο τον κόσμο. Περίπου 115 εκατομμύρια από αυτά τα παιδιά απασχολούνται σε επικίνδυνες εργασίες, ενώ περισσότερο από 8 εκατομμύρια εμπλέκονται στις πιο ακραίες μορφές παιδικής εργασίας. Ως τέτοιες ορίζονται η δουλεία, η εμπορία παιδιών, η δουλεία για χρέη, η εξαναγκαστική στράτευση με σκοπό τη χρήση σε ένοπλες συρράξεις, η πορνογραφία και οι παράνομες δραστηριότητες. Οι καταστάσεις αυτές αντιμετωπίζονται από τη Σύμβαση Αρ. 182 (1999) της ΔΟΕ, η οποία απευθύνει έκκληση για την καταπολέμηση αυτών των μορφών παιδικής εργασίας και επιβάλλει μέτρα για τη μακροπρόθεσμη εξάλειψη και πρόληψή τους. Μια προγενέστερη Σύμβαση της ΔΟΕ, η Σύμβαση Αρ. 138 (1973), παρέχει ένα ολο-

κληρωμένο πλαίσιο σχετικά με το σεβασμό της ελάχιστης ηλικίας πρόσβασης στην εργασία. Η ενσωμάτωση στη Διακήρυξη της ΔΟΕ για τις Βασικές Αρχές και τα Δικαιώματα στην Εργασία και την εφαρμογή τους (βλ. Μέρος I, Ερώτηση 82) μιάς ρήτρας που αφορά στην αποτελεσματική κατάργηση της παιδικής εργασίας υπογραμμίζει την ευρεία συναίνεση ως προς τη σοβαρότητα αυτού του ζητήματος.

Μέτρα για την αντιμετώπιση άλλων μορφών εκμετάλλευσης της παιδικής εργασίας περιλαμβάνονται στα δύο Πρωτόκολλα στη Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού (βλ. Μέρος I, Ερωτήσεις 44-45).

Οι γυναίκες πλήττονται ιδιαίτερα από τέτοιες πρακτικές. Οι γάμοι σε συνθήκες υποτέλειας απορρέουν από καταστάσεις όπου γυναίκες, χωρίς να έχουν δικαίωμα να αρνηθούν, προσφέρονται σε γάμο με αντάλλαγμα πληρωμή σε χρήμα ή σε είδος, ή παραδίδονται από το σύζυγο ή την οικογένειά τους σε άλλο πρόσωπο έναντι κάποιου τιμήματος ή ακόμα μεταβιβάζονται κληρονομικώς με το θάνατο του συζύγου σε άλλο πρόσωπο. Άλλη πρακτική που προσομοιάζει στη δουλειά και η οποία επηρεάζει ιδιαίτερα τις γυναίκες και τα παιδιά είναι η εμπορία προσώπων. Τα θέματα αυτά καλύπτονται από τη Σύμβαση για την Καταστολή της Εμπορίας Ατόμων και της Εκμετάλλευσης της Πορνείας Άλλων (1949). Τη Σύμβαση αυτή είχαν επικυρώσει μόλις 82 χώρες.¹⁸⁶

Πώς μπορούν να εξαιρεθούν όλες οι μορφές δουλείας;

Η δουλειά και οι συναφείς πρακτικές αποτελούν ένα πολύ σύνθετο πρόβλημα το οποίο επιδεινώνεται από το γεγονός ότι πολλοί αρνούνται την ύπαρξή του. Τα Ηνωμένα Έθνη λαμβάνουν πληροφο-

---

186. Η Σύμβαση για την Καταστολή της Διακίνησης Ατόμων και της Εκμετάλλευσης της Πορνείας Άλλων τέθηκε σε ισχύ το 1951. Ως τις 30 Ιουνίου 2011 είχε επικυρωθεί από 82 κράτη. Για τον πλήρη κατάλογο των συμβαλλόμενων κρατών βλ. *Human Rights Major International Instruments, Status as at 30 June 2011* (<http://unesdoc.unesco.org/images/0021/002126/212642m.pdf>).

ρίες για τέτοιες καταστάσεις μέσω της ομάδας εργασίας για τη δουλεία, όπως επίσης και στο πλαίσιο της Σύμβασης για την Καταστολή της Εμπορίας Ατόμων και της Εκμετάλλευσης της Πορνείας Άλλων. Το 2007, το Συμβούλιο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου αποφάσισε την αντικατάσταση της Ομάδας Εργασίας για τη Δουλεία με τον Ειδικό Εισηγητή για τις Σύγχρονες Μορφές Δουλείας, συμπεριλαμβανομένων των Αιτίων και των Συνεπειών της. Περισσότερα από 120 κράτη έχουν κυρώσει τη Συμπληρωματική Σύμβαση για την Κατάργηση της Δουλείας. Η ουσιαστική προσχώρηση στη Σύμβαση ταυτίζεται με την εφαρμογή της σε εθνικό επίπεδο. Ωστόσο, δεν υπάρχει κανένας διεθνής μηχανισμός που να εποπτεύει και να επιβάλλει την εφαρμογή των κρατικών υποχρεώσεων σε αυτόν τον τομέα. Η σημαντική πρόοδος προς την εκρίζωση αυτών των πρακτικών προϋποθέτει πολιτική βούληση, ευρεία εκπαίδευση, κοινωνική μεταρρύθμιση και οικονομική ανάπτυξη.

Άρθρο 5

Κανείς δεν επιτρέπεται να υποβάλλεται σε βασανιστήρια ούτε σε ποινή ή μεταχείριση σκληρή, απάνθρωπη ή ταπεινωτική.

Πώς ορίζονται τα βασανιστήρια;

Η Σύμβαση κατά των Βασανιστηρίων και Άλλων Μορφών Σκληρής, Απάνθρωπης ή Ταπεινωτικής Μεταχείρισης ή Τιμωρίας, που υιοθετήθηκε στις 10 Δεκεμβρίου 1984 από τη Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών (βλ. Μέρος I, Ερώτηση 26-27) ορίζει τα βασανιστήρια ως «κάθε πράξη με την οποία, σωματικός ή ψυχικός πόνος ή έντονη οδύνη επιβάλλονται με πρόθεση σε ένα πρόσωπο, με σκοπό ιδίως να αποκτηθούν από αυτό ή από τρίτο πρόσωπο πληροφορίες ή ομολογίες, να τιμωρηθεί για μια πράξη που αυτό ή τρίτο πρόσωπο έχει διαπράξει ή είναι ύποπτο ότι την έχει διαπράξει, να εκφοβιστεί ή να εξαναγκασθεί αυτός ή τρίτο πρόσωπο, ή για κάθε άλλο λόγο που βασίζεται σε διάκριση οποιασδήποτε μορφής, εφόσον ένας τέτοιος πόνος ή οδύνη επιβάλλονται από δημόσιο λειτουργό ή κάθε άλλο πρόσωπο που ενεργεί με επίσημη ιδιότητα ή με την υπο-

κίνηση ή τη συναίνεση ή την ανοχή του. Δεν περιλαμβάνονται ο πόνος ή η οδύνη που προέρχονται μόνον από πράξεις συμφυείς ή παρεμπόδιτες προς νόμιμες κυρώσεις» (Άρθρο 1). Η Διακήρυξη και το Πρόγραμμα Δράσης της Βιέννης (1993) τόνισε ότι «μία από τις πιο στυγερές παραβιάσεις κατά της ανθρώπινης αξιοπρέπειας είναι τα βασανιστήρια, τα οποία έχουν ως αποτέλεσμα τον εκμηδενισμό της αξιοπρέπειας και τον αποκλεισμό των θυμάτων από το να συνεχίσουν τη ζωή και τις δραστηριότητές τους».

Τι σημαίνει ο όρος σκληρή, απάνθρωπη ή ταπεινωτική μεταχείριση ή τιμωρία;

Η ευρέως αποδεκτή ερμηνεία του όρου εμπεριέχεται στο Άρθρο 6 του «Συνόλου αρχών για την προστασία όλων των προσώπων υπό οποιαδήποτε μορφή κράτησης ή φυλάκισης» (βλ. Μέρος I, Ερώτηση 59). Η πράξη αυτή αποβλέπει να «εκτείνει την ευρύτερη δυνατή προστασία κατά των καταχρήσεων, είτε σωματικών είτε ψυχικών, συμπεριλαμβανομένου του εγκλεισμού ενός κρατουμένου ή φυλακισμένου σε συνθήκες όπου στερείται, προσωρινά ή μόνιμα, της χρήσης κάποιων αισθήσεων όπως η όραση και η ακοή, ή στερείται της αίσθησης του τόπου και του χρόνου».

Πού διαπράττονται βασανιστήρια, για ποιο λόγο και ποιοι είναι οι αυτουργοί;

Τα βασανιστήρια δεν γνωρίζουν γεωγραφικά σύνορα ούτε μπορούν να αποδοθούν σε μία συγκεκριμένη πολιτική ιδεολογία ή σε ένα οικονομικό σύστημα. Πολλές μη κυβερνητικές οργανώσεις στοιχειοθέτησαν και κατέγραψαν χιλιάδες υποθέσεις βασανιστηρίων σε όλα τα μέρη του κόσμου.

Η τέλεση βασανιστηρίων σήμερα δεν συμπίπτει με την περιστασιακή αποτυχία των νομικών περιορισμών σε λίγες και μεμονωμένες περιπτώσεις. Αντίθετα η τέλεσή τους αντικατοπτρίζει τη συνειδητή επιλογή ανώτατων κυβερνητικών αξιωματούχων να εξαλείψουν τους περιορισμούς που θα απέτρεπαν τις καταχρήσεις της εκτελεστικής εξουσίας. Κάποιες κυβερνήσεις (και κάποια επα-

ναστατικά κινήματα) καταφεύγουν σε βασανιστήρια ως μέσο για την απόσπαση πληροφοριών, την εκβίαση ομολογιών και τον εκφοβισμό του γενικού πληθυσμού. Τα βασανιστήρια συμβαίνουν συχνά σε συνθήκες κράτησης σε απομόνωση, όταν δηλαδή ένα άτομο στερείται της επικοινωνίας με δικηγόρο, την οικογένειά του, τους συγγενείς του ή τις οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών.

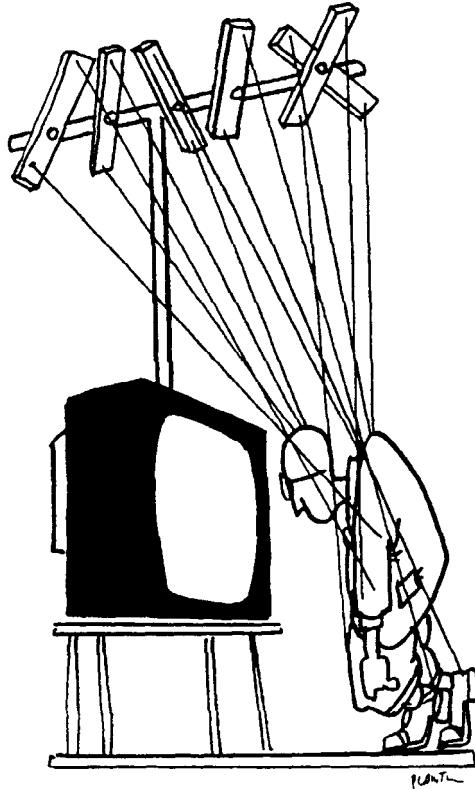
Μπορεί να υπάρξει δικαιολογία για τα βασανιστήρια;

Καμία δικαιολογία ούτε ηθική ούτε νομική. Τα περισσότερα εθνικά νομικά συστήματα, όπως και το διεθνές δίκαιο απαγορεύουν ρητά τη χρήση βασανιστηρίων. Όλα τα κράτη μέλη των Ηνωμένων Εθνών οφείλουν να σέβονται το Άρθρο 5 της Οικουμενικής Διακήρυξης Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, η οποία απαγορεύει τα βασανιστήρια. Κάποιοι ισχυρίζονται ότι υπό εξαιρετικές περιστάσεις δικαιολογείται η χρήση βασανιστηρίων. Ρωτούν οι υποστηρικτές αυτής της άποψης «Δεν θα πρέπει ένα κράτος να χρησιμοποιήσει όλα τα διαθέσιμα μέσα προκειμένου να αποσπάσει πληροφορίες από ένα τρομοκράτη, ο οποίος έχει θέσει σε κίνδυνο αθώες ζωές;». Πέρα από τις ξεκάθαρες ηθικές και νομικές αρχές που απαγορεύουν κατηγορηματικά τα βασανιστήρια, τα επιχειρήματα υπέρ αυτής της πρακτικής είναι άστοχα για αρκετούς λόγους: πρώτον, τα βασανιστήρια είναι δυνατόν να παραγάγουν ψευδείς ομολογίες και εσφαλμένες πληροφορίες, δεύτερον, τα βασανιστήρια προσβάλλουν την αρχή της δίκαιης και ανάλογης τιμωρίας, και τρίτον, η καταφυγή σε αυτή την πρακτική σε μια υπόθεση δημιουργεί προηγούμενο για τη χρήση της σε πολύ ευρύτερη κλίμακα και κατά την απόλυτη κρίση του κράτους.

Ποιες ενέργειες μπορούν να οδηγήσουν στον τερματισμό των βασανιστηρίων;

Η απόλαυση όλων των ανθρωπίνων δικαιωμάτων από έναν κρατούμενο συνιστά μέτρο για την πρόληψη των βασανιστηρίων. Στοιχεία απαραίτητα είναι επίσης η ύπαρξη ενός ανεξάρτητου δικαστικού σώματος και η επαρκής πρόσβαση του κρατουμένου σε

νομικές και ιατρικές συμβουλές της επιλογής του. Η δημοσιότητα που δίνεται σε πράξεις βασανιστηρίων σε διεθνές επίπεδο καθώς και οι επεμβάσεις κυβερνήσεων, διακυβερνητικών οργανισμών και μη-κυβερνητικών οργανώσεων εκ μέρους ατόμων εκτεθειμένων στον κίνδυνο βασανιστηρίων μπορούν να διασφαλίσουν την παροχή επαρκούς προστασίας από το εσωτερικό νομικό σύστημα ενός κράτους. Εξάλλου, έχουν καταρτιστεί κώδικες ηθικών αρχών και κώδικες δεοντολογίας προκειμένου να παρασχεθεί η απαραίτητη καθοδήγηση και προστασία στα όργανα επιβολής του νόμου, τους δικηγόρους ή το ιατρικό προσωπικό, σε πρόσωπα δηλαδή που έρχονται με μεγαλύτερη συχνότητα σε επαφή με τα θύματα βασανιστηρίων και στο θάρρος των οποίων εναπόκειται ενδεχομένως η αποκάλυψη τέτοιων υποθέσεων

(ΜΜΕ και χειραγώγηση)

Άρθρο 6

Καθένας, όπου και αν βρίσκεται, έχει δικαίωμα στην αναγνώριση της νομικής του προσωπικότητας.

Άρθρο 7

Το άρθρο αυτό εξετάζεται μαζί με το Άρθρο 2 ανωτέρω.

Άρθρο 8

Καθένας έχει δικαίωμα να ασκεί αποτελεσματικά ένδικα μέσα στα αρμόδια εθνικά δικαστήρια κατά των πράξεων που παραβιάζουν τα θεμελιακά δικαιώματα τα οποία του αναγνωρίζουν το Σύνταγμα και ο νόμος.

Το Άρθρο 6 είναι το πρώτο μιας σειράς άρθρων που καλύπτουν τα δικαιώματα του ανθρώπου που σχετίζονται με την εφαρμογή του νόμου και τις νομικές διαδικασίες. Η όρος «νομική προσωπικότητα» αναφέρεται στην αναγνώριση εκ μέρους των κρατών του δικαιώματος όλων των ατόμων να συνάπτουν συμφωνίες και συμβόλαια εφαρμοστέα από τα δικαστήρια όπως και να εκκινούν διαδικασίες ενώπιον των δικαστηρίων για τη διασφάλιση των νομικών τους δικαιωμάτων.

Πολύ σημαντικό σημείο στη διατύπωση των εν λόγω άρθρων είναι ο όρος «καθένας». Υποδηλώνει ότι το κράτος δεν μπορεί να προβαίνει σε καμία διαφοροποίηση ή διάκριση μεταξύ οποιωνδήποτε από τους υπηκόους του, τους αλλοδαπούς ή τους απάτριδες ως προς την εφαρμογή όλων των δικαιωμάτων που κατέχει ένα άτομο που διαθέτει νομική προσωπικότητα.

Σε ποιες ενέργειες μπορεί να προβεί ένα άτομο όταν παραβιάζονται τα συνταγματικά ή νομικά του δικαιώματα;

Ο σκοπός του Άρθρου 8 είναι η θεσμοθέτηση ενός δικαιώματος προσφυγής σε εσωτερικό δικαιοδοτικό όργανο ή δικαστήριο για

κάθε άτομο που θεωρεί ότι παραβιάστηκαν τα δικαιώματά του. Η δυνατότητα αυτή δεν αφορά στα δικαιώματα που περιέχονται στην Οικουμενική Διακήρυξη αλλά μόνο στα δικαιώματα εκείνα που κατοχυρώνονται από το σύνταγμα ή τους νόμους του συγκεκριμένου κράτους.

Το δικαίωμα αυτό συνεπάγεται ότι θα πρέπει σε κάθε περίπτωση να αποφεύγονται καταστάσεις όπου ένα άτομο δεν διαθέτει κανένα ένδικο μέσο κατά των παραβιάσεων των νομικών του δικαιωμάτων. Επιπλέον, η ρητή αναφορά του όρου 'καθένας' σημαίνει ότι το δικαίωμα σε ένδικο μέσο (για παράδειγμα το δικαίωμα κατάθεσης μήνυσης) δεν θα πρέπει να παραχωρείται σε συγκεκριμένες μόνο ομάδες. Ο όρος «αρμόδια» αναφέρεται στα δικαστήρια που έχουν επιφορτιστεί με συγκεκριμένη αποστολή (επομένως ένα άτομο που ισχυρίζεται ότι παραβιάστηκαν τα εργατικά του δικαιώματα θα πρέπει να καταθέσει αγωγή στο εξειδικευμένο δικαστήριο και όχι σε ένα δικαστήριο που ασχολείται για παράδειγμα με υποθέσεις οικογενειακού δικαίου).

Άρθρο 9

Κανείς δεν μπορεί να συλλαμβάνεται, να κρατείται ή να εξορίζεται αυθαίρετα.

Υπάρχουν περιστάσεις που μπορούν να δικαιολογήσουν τέτοια μεταχείριση;

Το άρθρο αυτό είναι το πρώτο από τρία άρθρα που αφορούν στις θεμελιώδεις νομικές εγγυήσεις τις οποίες όλα τα νομικά συστήματα θα πρέπει να διασφαλίζουν στα άτομα και ειδικότερα: την ελευθερία από την αυθαίρετη σύλληψη, το δικαίωμα σε μια δίκαιη και εντός ευλόγου χρόνου δίκη και στο τεκμήριο αθωότητας. Το περιεχόμενο του Άρθρου 9 είναι προφανές εκτός ίσως από τον όρο «αυθαίρετα». Δύο δυνατές ερμηνείες προβάλλονται: κατά την πρώτη τα άτομα επιτρέπεται να συλληφθούν, να τεθούν υπό κράτηση ή να εξοριστούν μόνο εφόσον τηρηθούν οι νόμιμες διαδικασίες, ενώ σύμφωνα με την άλλη ερμηνεία κανένας δεν θα πρέπει

να υπόκειται σε σύλληψη, κράτηση ή εξορία χωρίς λόγο, όταν δεν πιθανολογείται ότι διέπραξε κάποιο αδίκημα.

Η πρώτη ερμηνεία μοιάζει ανεπαρκής καθότι οι νόμοι συχνά προβλέπουν εκτεταμένες εξουσίες σύλληψης, ενώ οι νόμιμες διαδικασίες μπορεί να είναι οι ίδιες αυθαίρετες ή καταχρηστικές. Συνεπώς η προστασία που προσφέρει αυτή η ερμηνεία δεν είναι αρκετή για να αποσοβηθούν τέτοιες απειλές εις βάρος της ανθρωπίνης αξιοπρέπειας. Επομένως, η μόνη έγκυρη ερμηνεία είναι η δεύτερη για τον επιπλέον λόγο ότι η αυθαίρετη, μολονότι νόμιμη από δικονομική άποψη, σύλληψη συχνά ακολουθείται από άδικη μεταχείριση ή βασανιστήρια του κρατουμένου (βλ. επίσης Μέρος Ι, Ερώτηση 26-29).

Άρθρο 10

Καθένας έχει το δικαίωμα, με πλήρη ισότητα, να εκδικάζεται η υπόθεση του δίκαια και δημόσια, από δικαστήριο ανεξάρτητο και αμερόληπτο, που θα αποφασίσει είτε για τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις του είτε, σε περίπτωση ποινικής διαδικασίας, για το βάσιμο της κατηγορίας που στρέφεται εναντίον του.

Το άρθρο 10 κατοχυρώνει το θεμελιώδες δικαίωμα σε μια δίκαιη δίκη. Αναφέρεται όχι μόνο σε ποινικές υποθέσεις αλλά και σε αστικές διαφορές, όπου ένα άτομο καταθέτει αγωγή κατά άλλου. Σκοπός του άρθρου αυτού είναι να εγγυηθεί σε όλους εκείνους που εμφανίζονται στο δικαστήριο μια δίκαιη ακροαματική διαδικασία από ένα ανεξάρτητο και αμερόληπτο δικαστήριο.

Αν και μερικές φορές υποστηρίζεται ότι οι έννοιες «δίκαιος», «ανεξάρτητος» και «αμερόληπτος» διαφέρουν από χώρα σε χώρα, είναι σαφές ότι καθένας πρέπει να έχει μια δίκαιη ευκαιρία να εξηγήσει την υπόθεσή του/της. Στο ζήτημα αυτό λαμβάνονται υπόψη

οι Βασικές Αρχές για την Ανεξαρτησία του Δικαστικού Σώματος.¹⁸⁷

Άρθρο 11

1. Κάθε κατηγορούμενος για ποινικό αδίκημα πρέπει να θεωρείται αθώος, ωστόσο διαπιστωθεί η ενοχή του σύμφωνα με τον νόμο, σε ποινική δίκη, κατά την οποία θα του έχουν εξασφαλιστεί όλες οι απαραίτητες για την υπεράσπισή του εγγυήσεις.

2. Κανείς δεν θα καταδικάζεται για πράξεις ή παραλείψεις που, κατά τον χρόνο που τελέστηκαν, δεν συνιστούσαν αξιόποινο αδίκημα κατά το εσωτερικό ή το διεθνές δίκαιο. Επίσης, δεν επιβάλλεται ποινή βαρύτερη από εκείνη που ίσχυε κατά τον χρόνο που τελέστηκε η αξιόποινη πράξη.

Το άρθρο 11 περιλαμβάνει τέσσερις βασικές αρχές:

Το τεκμήριο της αθωότητας. Πρόκειται για μια απλή αλλά σημαντική έννοια που σημαίνει ότι όποιος κατηγορείται για ένα ποινικό αδίκημα δεν θα πρέπει να αντιμετωπίζεται ως ένοχος έως ότου αποδειχθεί η ενοχή του/της. Σε μερικές χώρες, το τεκμήριο αυτό αποτελεί τη βάση του δικαιώματος στην αποφυλάκιση με εγγύηση, που συνεπάγεται ότι ένας κατηγορούμενος μπορεί να διατηρήσει την ελευθερία του όσο διαρκεί η εκκρεμοδικία.

Το δικαίωμα της υπεράσπισης. Ο όρος «εγγύηση» στο Άρθρο 11 περιλαμβάνει, για παράδειγμα, την υποχρέωση των κρατών να διασφαλίσουν ότι ένας κατηγορούμενος διαθέτει τόσο νομική αντιπροσώπευση όσο και τις κατάλληλες δυνατότητες ώστε να αποδείξει την αθωότητά του, συμπεριλαμβανομένου του δικαιώματος κλήσης μαρτύρων.

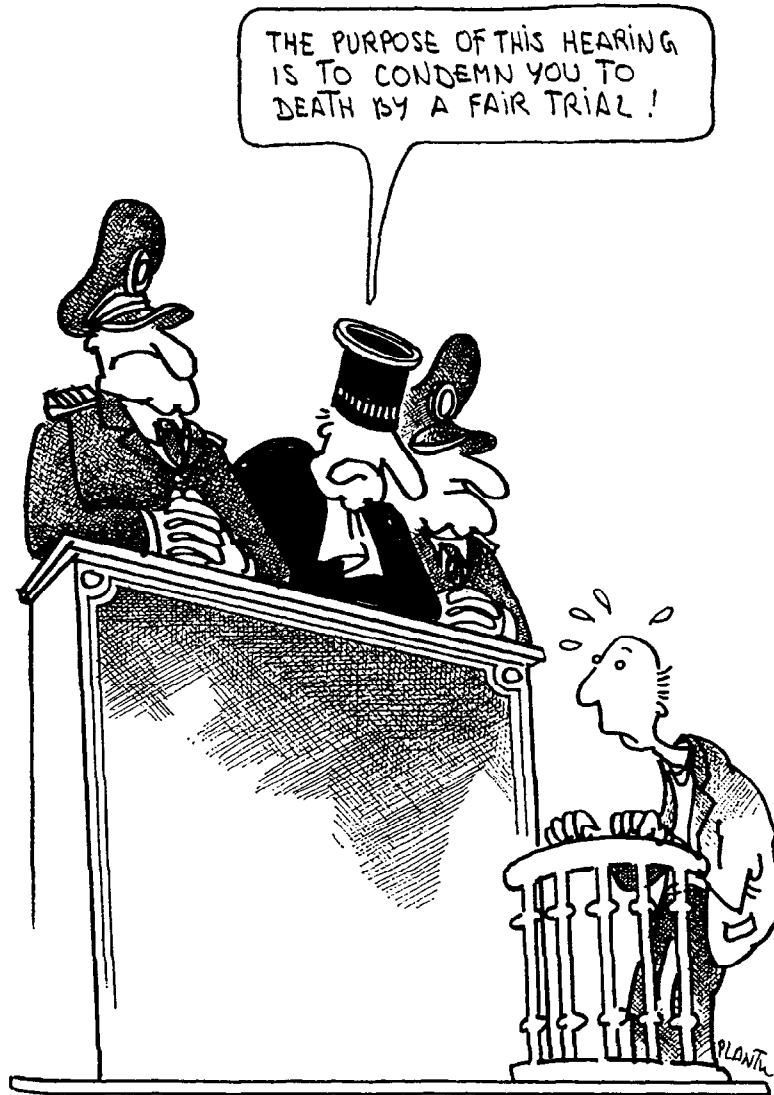
---

187. Οι Βασικές Αρχές υιοθετήθηκαν από το 7^ο Κογκρέσο των Ηνωμένων Εθνών για την Πρόληψη του Εγκλήματος και τη Μεταχείριση των Παραβατών (Μιλάνο, Ιταλία, 26 Αυγούστου – 6 Σεπτεμβρίου 1985).

Το δικαίωμα σε μια δημόσια ακροαματική διαδικασία. Στο σημείο αυτό υπονοείται το ακόλουθο ρητό: «Η δικαιοσύνη δεν θα πρέπει μόνο να αποδίδεται, αλλά επίσης θα πρέπει να φαίνεται ότι αποδίδεται». Για να εξασφαλιστεί η εμπιστοσύνη στο νόμο, είναι απαραίτητο να δοθεί στους ανθρώπους η δυνατότητα να διαπιστώσουν ότι ο νόμος εφαρμόζεται με διαφάνεια και να παρακολουθήσουν αυτοπροσώπως πώς λειτουργεί ο νομικός μηχανισμός στην πράξη. Εάν οι δίκες διεξάγονται κεκλεισμένων των θυρών, δεν υπάρχει καμία εγγύηση ότι τα θεμελιώδη δικαιώματα γίνονται σεβαστά. Αυτό το μέρος του Άρθρου 11 επιβάλλει στα κράτη το καθήκον να καταδεικνύουν ότι ο νόμος είναι δίκαιος και εφαρμόζεται κατάλληλα.

Μη-αναδρομικότητα του νόμου. Αυτή η σύνθετη διατύπωση περιέχει μία πολύ απλή ιδέα. Ένα άτομο δεν θα τιμωρηθεί για εκείνες τις πράξεις του που ήταν νόμιμες όταν διαπράχτηκαν. Επίσης σημαίνει ότι, εάν μια πράξη ήταν αξιόποινη όταν διαπράχτηκε, δεν επιτρέπεται μια μεταγενέστερη τροποποίηση του νόμου να αυξήσει την τιμωρία που είναι δυνατό να επιβληθεί.

Η αναφορά στο «διεθνές δίκαιο» στην παράγραφο 2 αυτού του άρθρου συνδέεται κυρίως με τις δίκες των σημαντικότερων εγκλημάτων πολέμου στη Νυρεμβέργη και το Τόκιο, οι οποίες έλαβαν χώρα στο τέλος του Δεύτερου Παγκόσμιου Πολέμου. Τα εγκλήματα πολέμου και τα εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας δικάστηκαν ενώπιον διεθνών δικαστηρίων, βάσει νόμων που τύγχαναν παγκόσμιας εφαρμογής (διεθνές δίκαιο) και όχι βάσει ειδικής εσωτερικής νομοθεσίας.

- Κατηγορούμενε, σκοπός αυτής της ακροαματικής διαδικασίας
είναι να καταδικαστείς σε θάνατο με δίκαιη δίκη!!

Άρθρο 12

Κανείς δεν επιτρέπεται να υποστεί αυθαίρετες επεμβάσεις στην ιδιωτική του ζωή, την οικογένεια, την κατοικία ή την αλληλογραφία του, ούτε προσβολές της τιμής και της υπόληψης του. Καθένας έχει το δικαίωμα να τον προστατεύουν οι νόμοι από επεμβάσεις και προσβολές αυτού του είδους.

Οι εσωτερικοί νόμοι ποικίλλουν όπως συμβαίνει με τα έθιμα και τους πολιτισμούς. Ομοίως ποικίλλουν οι νομικές ερμηνείες και οι περιορισμοί που επιβάλλονται από τις κυβερνήσεις ή τους τοπικούς νόμους και τις παραδόσεις σχετικά με την «ιδιωτική ζωή», την «οικογένεια», την «κατοικία», την «τιμή» και την «υπόληψη».

Η εφαρμογή αυτού του δικαιώματος εναπόκειται επομένως στην εθνική νομοθεσία. Ιδιαίτερα προβλήματα προκύπτουν ως αποτέλεσμα των σύγχρονων ηλεκτρονικών τεχνολογιών που διευκολύνει πρακτικές, όπως η παράνομη πρόσβαση σε εμπιστευτικές πληροφορίες που φυλάσσονται σε τράπεζες δεδομένων ή η «υποκλοπή» των ιδιωτικών τηλεφωνικών συνδιαλέξεων. Οι καταχρήσεις σε αυτό το πεδίο είναι ακόμα δυσκολότερο να ανιχνευτούν και να αποδειχτούν.

Εντούτοις, αρκετές χώρες διαθέτουν ειδική νομοθεσία για την προστασία αυτών των θεμελιωδών ελευθεριών, ενώ οι μη-κυβερνητικές οργανώσεις και τα μέσα μαζικής ενημέρωσης παίρνουν θέση ενάντια στην παραβίασή τους.

Άρθρο 13

1. Καθένας έχει το δικαίωμα να κυκλοφορεί ελεύθερα και να εκλέγει τον τόπο της διαμονής του στο εσωτερικό ενός κράτους.

2. Καθένας έχει το δικαίωμα να εγκαταλείπει οποιαδήποτε χώρα, ακόμα και τη δική του, και να επιστρέφει σ' αυτή.

Το άρθρο 12 του Διεθνούς Συμφώνου για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα αναλύει περαιτέρω τα παραπάνω δικαιώματα και

προσθέτει ότι οι μόνοι επιτρεπτοί περιορισμοί είναι εκείνοι «που προβλέπει ο νόμος και οι οποίοι είναι απαραίτητοι για την προστασία της εθνικής ασφάλειας, της δημόσιας τάξης, της δημόσιας υγείας, των χρηστών ηθών ή των δικαιωμάτων και των ελευθεριών των άλλων, και (που είναι) σύμφωνοι με τα άλλα δικαιώματα που αναγνωρίζονται στο παρόν Σύμφωνο». Αυτά τα δικαιώματα, σύμφωνα με το Άρθρο 4 του Συμφώνου, μπορούν να ανασταλούν «σε περίπτωση εξαιρετικού δημόσιου κινδύνου, ο οποίος απειλεί την ύπαρξη του έθνους και αναγνωρίζεται από επίσημη πολιτειακή πράξη» (βλ. Μέρος I, Ερώτηση 13). Οι εξαιρέσεις αυτές θα πρέπει να είναι προσωρινής φύσεως και να βασίζονται στην εύλογη ανάγκη να προστατευτεί η ασφάλεια των άλλων. Κατά συνέπεια, μια φυσική καταστροφή, μια επιδημία ή ένας πόλεμος θα απαιτούσαν ορισμένους περιορισμούς στο εν λόγω δικαίωμα. Άλλοι περιορισμοί μπορούν να επιβληθούν προκειμένου να αποτραπεί η έξοδος από τη χώρα κάποιου εις βάρος του οποίου εκκρεμούν κατηγορίες βάσει των εσωτερικών νόμων. Ομοίως, οι φυλακισμένοι θα πρέπει να εκτίσουν τις ποινές τους πριν να είναι ελεύθεροι να εγκαταλείψουν τη χώρα. Καμία από αυτές τις εξαιρέσεις δεν υπονοεί, ωστόσο, την αποδοχή οποιασδήποτε μορφής αυθαίρετου ή μόνιμου περιορισμού αυτού του δικαιώματος.

Με ποιους τρόπους μπορεί να περιοριστεί το δικαίωμα να κυκλοφορεί καθένας ελεύθερα;

Υπάρχουν διάφοροι τρόποι με τους οποίους οι κυβερνήσεις περιορίζουν το δικαίωμα να κυκλοφορεί κάποιος ελεύθερα, είτε στο έδαφος μιας χώρας είτε μεταξύ περισσότερων χωρών. Μερικές κυβερνήσεις, για πολιτικούς λόγους, περιορίζουν την εσωτερική κυκλοφορία των πολιτών τους, όπως επίσης και των αλλοδαπών. Η αυθαίρετη κράτηση (βλ. σχόλια για το Άρθρο 9 παραπάνω) εξακολουθεί να εφαρμόζεται και τα στρατόπεδα εργασίας παραμένουν ένα μέσο περιορισμού των πολιτών που εκφράζουν πολιτική αντίθεση ή διαφωνία. Εξάλλου, οι κυβερνήσεις επικαλούνται συχνά

επίπλαστους, μολονότι νομιμοφανείς, λόγους για να δικαιολογήσουν τέτοιες παράνομες πρακτικές.

Σε περιόδους εσωτερικών συγκρούσεων και/ή ένοπλων συρράξεων, λαμβάνουν χώρα εκτεταμένοι εσωτερικοί εκτοπισμοί ανθρώπων, καθώς επίσης και μαζικές έξοδοι πληθυσμών. Τα φαινόμενα αυτά σε γενικές γραμμές συνιστούν εξαναγκαστικές μετακινήσεις, στο πλαίσιο των οποίων δεν προστατεύεται το δικαίωμα των ατόμων να επιστρέψουν στις κατοικίες τους, περιορίζοντας έτσι την αρχή της ελεύθερης κυκλοφορίας. Δυστυχώς, υπάρχουν πολλά παραδείγματα τέτοιων φαινομένων, τα οποία προέρχονται, κατά πρώτο λόγο, από κατάφωρες παραβιάσεις των βασικών δικαιωμάτων του ανθρώπου και των θεμελιωδών ελευθεριών.

(Στον τοίχο:
Έξω οι ξένοι)

Άρθρο 14

1. Κάθε άτομο που καταδιώκεται έχει το δικαίωμα να ζητά άσυλο και να του παρέχεται άσυλο σε άλλες χώρες.

2. Το δικαίωμα αυτό δεν μπορεί κανείς να το επικαλεστεί, σε περίπτωση δίωξης για πραγματικό αδίκημα του κοινού ποινικού δικαίου ή για ενέργειες αντίθετες προς τους σκοπούς και τις αρχές του ΟΗΕ.

Τι σημαίνει άσυλο;

Το άσυλο συνεπάγεται την παροχή καταφυγίου και προστασίας στα άτομα που έχουν εγκαταλείψει τη χώρα τους από φόβο μήπως υποστούν καταδίωξη (βλ. Μέρος I, Ερώτηση 54).

Η Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για τους Πρόσφυγες του 1951 παρέχει προστασία κατά της καταδίωξης. Εντούτοις, δεν προσδιορίζονται ούτε η φύση της ούτε τα χαρακτηριστικά των αιτουρών της. Η άποψη της Ύπατης Αρμοστείας των Ηνωμένων Εθνών για τους Πρόσφυγες είναι ότι η Σύμβαση εφαρμόζεται για κάθε άτομο που διακατέχεται από βάσιμο φόβο δίωξης, ανεξάρτητα από το ποιος είναι ο δράστης. Μολονότι αυτή η άποψη υποστηρίζεται από την πλειονότητα των κρατών, άλλα κράτη δεν αναγνωρίζουν «το φόβο δίωξης» όταν η δίωξη αποδίδεται σε μη κρατικούς φορείς. Στην πράξη ωστόσο, ο φόβος δίωξης προέρχεται από μια πλειάδα αιτιών, πέρα από τα κράτη ή ακόμα και από ανεπίσημες ένοπλες ομάδες. Παραδοσιακά έθιμα, δεσμοί με συγκεκριμένες φυλές, φατρίες ή οικογένειες ενδέχεται να αποτελούν λόγο δίωξης. Κατά συνέπεια, η προστασία της Σύμβασης μπορεί να επεκταθεί σε γυναίκες που βρίσκονται σε ευάλωτες καταστάσεις, οι οποίες μπορεί να είχαν παραβιάσει τα κοινωνικά ήθη μιας κοινωνίας και στις οποίες το κράτος απέτυχε να παράσχει προστασία. Για αυτές τις γυναίκες, το να γίνουν πρόσφυγες είναι ο μόνος τρόπος διαφυγής. Στις βιομηχανοποιημένες χώρες, η διατήρηση του ασύλου αποτελεί μείζων ζήτημα. Οι νομικές διατάξεις που αφορούν στο άσυλο λειτουργούν συμπληρωματικά ως προς τον έλεγχο

μορφών παράνομης μετανάστευσης, όπως είναι η έξοδος ανθρώπων από περιοχές που τις μαστίζουν πόλεμοι και το αυξανόμενο φαινόμενο της εμπορίας και διακίνησης ανθρώπων. Το γεγονός αυτό έχει οδηγήσει σε αυστηρότερους ελέγχους, ενώ έχει καταστήσει θολότερη τη διάκριση μεταξύ προσφύγων και οικονομικών μεταναστών.

Η χορήγηση ασύλου παραμένει ένα προνόμιο που ασκείται κατά την απόλυτη κρίση του κράτους. Τα περισσότερα κράτη παρέχουν το δικαίωμα αίτησης ασύλου και επομένως αποδέχονται την πρόκληση να διασφαλίζουν τον σεβασμό των βασικών αρχών των δικαιωμάτων του ανθρώπου κατά την άσκηση αυτού του προνομίου τους.

Άρθρο 15

- 1. Καθένας έχει το δικαίωμα μιας ιθαγένειας.**
- 2. Κανείς δεν μπορεί να στερηθεί αυθαίρετα την ιθαγένεια του ούτε το δικαίωμα να αλλάξει ιθαγένεια.**

Γιατί χρειάζονται οι άνθρωποι την ιθαγένεια;

Η ιθαγένεια είναι μια από τις ιδιότητες που είναι απαραίτητες τόσο για την υλική όσο και για την πνευματική ευημερία των ατόμων μέσα στην κοινωνία. Η ιθαγένεια προσδίδει στο άτομο μια ταυτότητα. Από υλική σκοπιά, αυτή η ταυτότητα συνδέεται με τη γεωγραφική τοποθεσία καθώς και το εγγενές δικαίωμα προστασίας από τους νόμους που ισχύουν εντός της δικαιοδοσίας ενός κράτους. Το κράτος έχει επίσης ευθύνη για την προστασία των υπηκόων του που βρίσκονται στο έδαφος άλλων κρατών. Σε ότι αφορά στην ταυτότητα, η ιθαγένεια παρέχει στο άτομο το αίσθημα «του ανήκειν» όπως και το αίσθημα της αυτοεκτίμησης. Το Άρθρο 24 του Διεθνούς Συμφώνου για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα προβλέπει ρητά το δικαίωμα κάθε παιδιού να αποκτήσει μια ιθαγένεια, ενώ το άρθρο 8 της Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Παιδιού επιβάλλει στα κράτη «να σέβονται το δικαίωμα του παιδιού

για διατήρηση της ταυτότητάς του, συμπεριλαμβανομέν[ης] της ιθαγένειας [...] χωρίς παράνομη ανάμιξη».

Ποια προστασία παρέχεται στα άτομα που έχουν στερηθεί την ιθαγένειά τους;

Το όλο θέμα της ιθαγένειας περιβάλλεται συχνά από πολιτικές αντιπαραθέσεις και συγκρούσεις. Τον τελευταίο καιρό, ο εθνικισμός εμφανίζεται ως ένας καθοριστικός παράγοντας σε πολλές βίαιες συγκρούσεις. Η ανάδυση νέων κρατών μερικές φορές συνδυάστηκε με διώξεις, την απέλαση ανθρώπων και την κλιμάκωση του φαινομένου των απάτριδων. Ιδιαίτερα επηρεάζονται οι μειονότητες, που αποτελούν ένα σημαντικό κομμάτι του σύγχρονου πληθυσμού των προσφύγων.

Η Σύμβαση για τη Μείωση των Απάτριδων υποχρεώνει ένα κράτος να παράσχει ιθαγένεια σε κάθε άτομο γεννημένο στο έδαφός του, που άλλως θα ήταν χωρίς ιθαγένεια, και απαγορεύει την αφαίρεση της ιθαγένειας από άτομο καθώς μια τέτοια πράξη θα το καθιστούσε άπατρι. Σε καμία περίπτωση δεν επιτρέπεται ένα άτομο να στερείται την ιθαγένειά του για φυλετικούς, εθνοτικούς, θρησκευτικούς ή πολιτικούς λόγους.¹⁸⁸

Άρθρο 16

1. Από τη στιγμή που θα φθάσουν σε ηλικία γάμου, ο άνδρας και η γυναίκα, χωρίς κανένα περιορισμό εξαιτίας της φυλής, της εθνικότητας ή της θρησκείας, έχουν το δικαίωμα να παντρεύονται και να ιδρύουν οικογένεια. Και οι δύο έχουν ίσα δικαιώματα ως προς τον γάμο, κατά τη διάρκεια του γάμου και κατά τη διάλυσή του.

---

188. Η Σύμβαση για τη Μείωση των Απάτριδων τέθηκε σε ισχύ το 1975. Ως τις 30 Ιουνίου 2011 είχε 38 συμβαλλόμενα κράτη. Για τον πλήρη κατάλογο των συμβαλλόμενων κρατών βλ. *Human Rights Major International Instruments, Status as at 30 June 2011* (<http://unesdoc.unesco.org/images/0021/002126/212642m.pdf>).

2. Γάμος δεν μπορεί να συναφθεί παρά μόνο με ελεύθερη και πλήρη συναίνεση των μελλονύμφων.

3. Η οικογένεια είναι το φυσικό και το βασικό στοιχείο της κοινωνίας και έχει το δικαίωμα προστασίας από την κοινωνία και το κράτος.

Οι απόψεις σχετικά με το γάμο δίστανται, ενώ οι διατάξεις του κατά τόπους οικογενειακού δικαίου είναι συχνά βασισμένες στα αντίστοιχα θρησκευτικά, πολιτιστικά και κοινωνικά πρότυπα. Η έννοια της «ελεύθερης και πλήρους συναίνεσης» θέτει ιδιαίτερα προβλήματα για ορισμένες κουλτούρες. Οι κανόνες που αφορούν σε αυτό το θέμα έχουν θεσπιστεί με περισσότερες λεπτομέρειες στη Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για τη Συναίνεση, το Ελάχιστο Όριο Ηλικίας Γάμου και την Καταχώρηση των Γάμων (1962)¹⁸⁹ καθώς και στη Σύσταση για το ίδιο θέμα που υιοθετήθηκε από τη Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών το 1965.

Η έννοια της οικογένειας παίρνει ποικίλες μορφές, από την λεγόμενη «πυρηνική οικογένεια», και ιδιαίτερα τη μονογονεϊκή, στην εκτεταμένη οικογένεια της οποίας τα μέλη είναι διασκορπισμένα σε διάφορα μέρη του κόσμου. Εντούτοις, η οικογένεια αποτελεί βασικό συστατικό οποιασδήποτε κοινωνίας και τα κράτη έχουν την υποχρέωση να την προστατεύουν, όπως προβλέπει το Άρθρο 10 του Διεθνούς Συμφώνου για τα Οικονομικά, Κοινωνικά και Πολιτιστικά Δικαιώματα και το Άρθρο 23 του Διεθνούς Συμφώνου για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα.

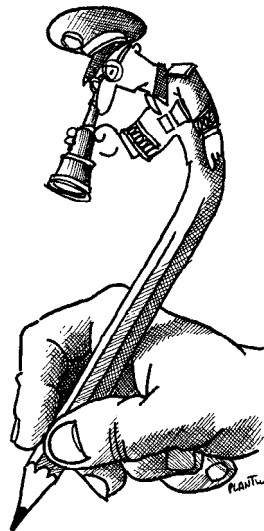
189. Η Σύμβαση για τη Συναίνεση, το Ελάχιστο Όριο Ηλικίας Γάμου και την Καταχώρηση των Γάμων τέθηκε σε ισχύ το 1964 και ως τις 30 Ιουνίου είχε 55 συμβαλλόμενα κράτη. Για τον πλήρη κατάλογο των συμβαλλόμενων κρατών βλ. *Human Rights Major International Instruments, Status as at 30 June 2011* (<http://unesdoc.unesco.org/images/0021/002126/212642m.pdf>).

Άρθρο 17

1. Κάθε άτομο, μόνο του ή με άλλους μαζί, έχει το δικαίωμα της ιδιοκτησίας.

2. Κανείς δεν μπορεί να στερηθεί αυθαίρετα την ιδιοκτησία του.

Στη Γαλλική Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και του Πολίτη (1789), η ιδιοκτησία τοποθετήθηκε στο ίδιο επίπεδο με την ελευθερία, την ασφάλεια και την αντίσταση κατά της καταπίεσης. Μετά από 200 χρόνια κοινωνικής και οικονομικής ιστορίας, η έννοια της ιδιοκτησίας σε σχέση με τα δικαιώματα του ανθρώπου έχει μεν εξελιχθεί, παραμένει όμως ένα σύνθετο και αμφισβητούμενο ζήτημα. Λόγω της ιδεολογικής αντιπαράθεσης που είχε επικρατήσει την εποχή της υιοθέτησης των Διεθνών Συμφώνων, το δικαίωμα στην ιδιοκτησία είναι το μοναδικό που εμπεριέχεται στην Οικουμενική Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου αλλά δεν συμπεριλήφθηκε στα Σύμφωνα. Εντούτοις, οποιαδήποτε διάκριση σχετικά με την άσκηση του δικαιώματος της ιδιοκτησίας, καθώς επίσης και σχετικά με την προστασία της πνευματικής ιδιοκτησίας, εμπίπτει σαφώς στο πεδίο εφαρμογής του διεθνούς δικαίου για την προστασία των δικαιωμάτων του ανθρώπου.

(Έλεγχος του τύπου)

Άρθρο 18

Κάθε άτομο έχει το δικαίωμα της ελευθερίας της σκέψης, της συνείδησης και της θρησκείας, στο δικαίωμα αυτό περιλαμβάνεται η ελευθερία για την αλλαγή θρησκείας ή πεποιθήσεων, όπως και η ελευθερία να εκδηλώνει κανείς τη θρησκεία του ή τις θρησκευτικές του πεποιθήσεις, μόνος ή μαζί με άλλους, δημόσια ή ιδιωτικά, με τη διδασκαλία, την άσκηση, τη λατρεία και την τέλεση θρησκευτικών τελετών.

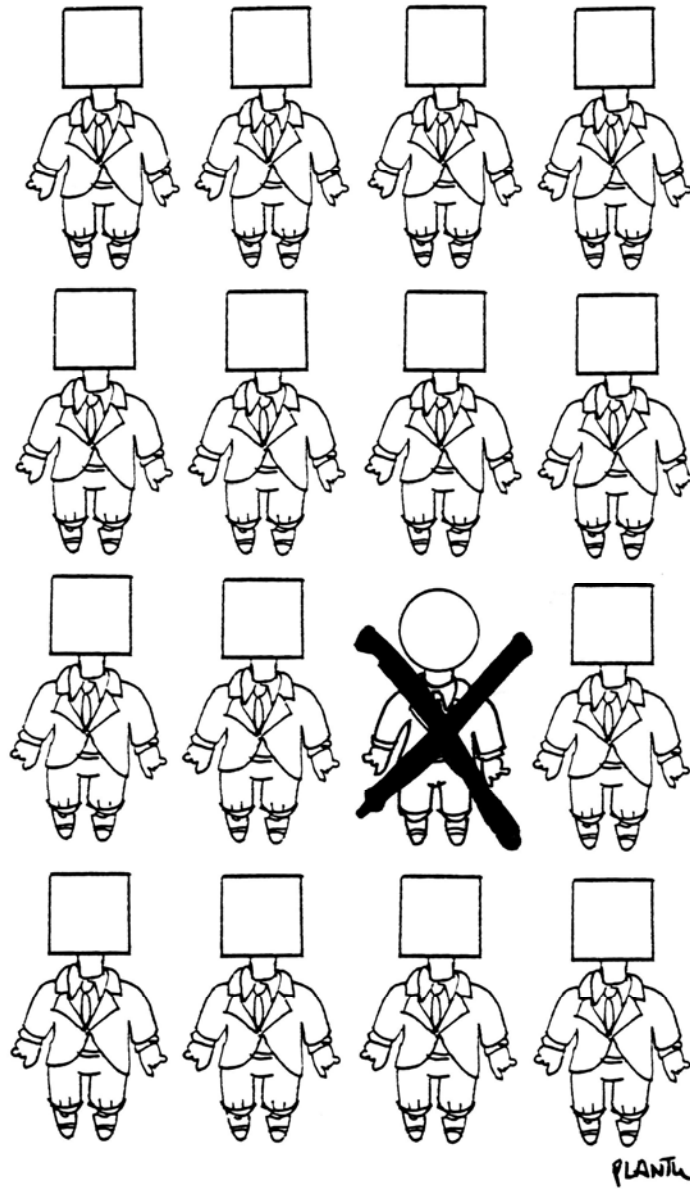
Η ελευθερία της σκέψης, της συνείδησης, της θρησκείας και των πεποιθήσεων συνιστούν θεμελιώδεις ελευθερίες, οι οποίες δεν μπορούν να ανασταλούν ακόμη και σε καταστάσεις έκτακτης ανάγκης. Θρησκευόντες και μη πρέπει να απολαμβάνουν την ίδια προστασία. Κανένας δεν επιτρέπεται να υφίσταται διακρίσεις λόγω της θρησκείας και των πεποιθήσεών του, ούτε να αναγκάζεται να προσχωρήσει σε άλλο δόγμα. Η ελευθερία να ασκεί κάποιος τη θρησκεία ή τις πεποιθήσεις του (είτε μόνος του είτε ως μέλος μιας κοινότητας) καλύπτει μια ευρεία σειρά δραστηριοτήτων και εθίμων (π.χ. συγκεκριμένες τελετές, διατροφικούς κανόνες, διακριτό ιματισμό, ελευθερία ίδρυσης θρησκευτικών σχολείων και ιεροδιδασκαλείων, καθώς και διανομής θρησκευτικών κειμένων και εκδόσεων και το δικαίωμα διατήρησης ειδικών χώρων λατρείας).

Η ελευθερία αυτή απειλείται από την τεράστια απόκλιση στη στάση των κρατών απέναντι στη θρησκεία, η οποία ποικίλλει από την ενθάρρυνση της προσχώρησης όλων των ατόμων σε μία επίσημη θρησκεία στην αποθάρρυνση οποιασδήποτε θρησκευτικής πεποίθησης. Επίσης, θα πρέπει πάντα να προστατεύεται η ελευθερία της σκέψης ως ατομικό δικαίωμα, ανεξάρτητα από το ποιες είναι οι πεποιθήσεις της επικρατούσας πλειοψηφίας ή η επίσημη στάση. Παρά τις αντικρουόμενες αντιλήψεις ως προς το περιεχόμενο αυτής της ελευθερίας, την ανησυχία της διεθνούς κοινότητας σχετικά με τη μισαλλοδοξία και τις διακρίσεις σε αυτούς τους τομείς καταδεικνύει η υιοθέτηση της Διακήρυξης για την Εξάλειψη Όλων των Μορφών Μισαλλοδοξίας και Διάκρισης με βάση τη

Θρησκεία ή την Πίστη (απόφαση της Γενικής Συνέλευσης των Ηνωμένων Εθνών 36/55 της 25^{ης} Νοεμβρίου 1981).

Για την προώθηση της εφαρμογής αυτής της Διακήρυξης, διορίστηκε το 1986 ένας Ειδικός Εισηγητής για τη Θρησκευτική Ελευθερία ή την Ελευθερία των Πεποιθήσεων από τη Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (ο αρχικός τίτλος, ο οποίος τροποποιήθηκε από την Επιτροπή το 2000, ήταν Ειδικός Εισηγητής για τη Θρησκευτική Μισαλλοδοξία). Το 2007, το Συμβούλιο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, που είχε στο μεταξύ αντικαταστήσει την Επιτροπή, ανανέωσε το 2010 τη θητεία του Ειδικού Εισηγητή για τρία επιπλέον χρόνια.

Η Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου είχε ήδη αναγνωρίσει από το 1993 ότι η αντίρρηση συνείδησης στη στρατιωτική θητεία αποτελούσε νόμιμη άσκηση του δικαιώματος στην ελευθερία της σκέψης, της συνείδησης και της θρησκείας (Απόφαση 1993/84). Η εν λόγω Απόφαση απευθύνει έκκληση στα κράτη όπου ισχύει η υποχρεωτική στρατιωτική υπηρεσία να εισαγάγουν εναλλακτικές μορφές δημόσιας υπηρεσίας για τους αντιρρησίες συνείδησης.

Απόρριψη της διαφορετικότητας

Άρθρο 19

Καθένας έχει το δικαίωμα της ελευθερίας της γνώμης και της έκφρασης, που σημαίνει το δικαίωμα να μην υφίσταται δυσμενείς συνέπειες για τις γνώμες του, και το δικαίωμα να αναζητεί, να παίρνει και να διαδίδει πληροφορίες και ιδέες με οποιοδήποτε μέσο έκφρασης, και από όλο τον κόσμο.

Η προστασία και η άσκηση αυτών των δικαιωμάτων αποτελούν τα απαραίτητα συστατικά μιας δημοκρατικής κοινωνίας (βλ. επίσης τα σχόλια για το Άρθρο 21). Η ελευθερία «αναζήτησης, λήψης και μετάδοσης πληροφοριών και ιδεών με οποιοδήποτε μέσο έκφρασης» προϋποθέτει ελεύθερα και ανεξάρτητα μέσα ενημέρωσης που ασκούν κριτική στην κυβέρνηση και υποκινούν συζητήσεις για τη χάραξη πολιτικών.

Την καταστολή της ελευθερίας της γνώμης και έκφρασης υποκινεί ο φόβος: ο φόβος έναντι της πρόκλησης που θέτουν οι εναλλακτικές απόψεις όπως και ο φόβος που προέρχεται από τη γνώση ότι αυτή η ελευθερία είναι ένα βασικό εργαλείο για την πραγμάτωση κάθε άλλης θεμελιώδους ελευθερίας. Μολονότι αρκετές κυβερνήσεις κατορθώνουν να περιορίσουν την άσκηση αυτού του δικαιώματος εντός της δικαιοδοσίας τους, δεν είναι δυνατό να καταπνίξουν οριστικά την ελεύθερη σκέψη, γνώμη και έκφραση. Η απαγόρευση κάποιων βιβλίων δεν οδηγεί στην εξαφάνισή τους, ενώ η απαγόρευση της δημοσίευσής τους σε κάποιο τόπο δεν αποκλείει την έκδοση και ανάγνωσή τους κάπου αλλού ούτε την κυκλοφορία τους με κάποια άλλη μορφή. Η σύγχρονη τεχνολογία αποτελεί πολύ σημαντικό παράγοντα που διευκολύνει τη ροή και πρόσβαση των πληροφοριών.

Υπάρχουν κάποια διεθνή μέτρα προστασίας της ελευθερίας των μέσων ενημέρωσης καθώς και της ελευθερίας της πληροφόρησης;

Η δράση των Ηνωμένων Εθνών και των ειδικευμένων οργανώσεων του συστήματος υποστηρίζει τους κρατικούς θεσμούς και υπηρεσίες, όπως επίσης ενισχύει τα επαγγελματικά όργανα και τις

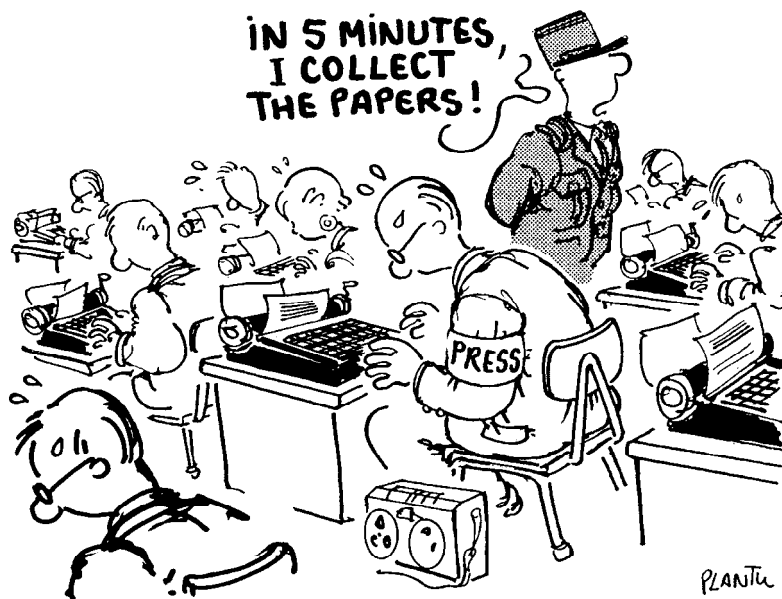
ΜΚΟ που δραστηριοποιούνται ενεργά για την υπεράσπιση της ελευθερίας της έκφρασης και της ελευθερίας των μέσων μαζικής ενημέρωσης (ΜΜΕ).

Σύμφωνα με το Καταστατικό της, η ΟΥΝΕΣΚΟ προάγει «...την ελεύθερη ροή των ιδεών δια λόγου και εικόνας» κυρίως παρέχοντας συμβουλευτικές υπηρεσίες σχετικά με τη νομοθεσία που αφορά στα μέσα ενημέρωσης και ευαισθητοποιώντας τους κομβικούς φορείς ως προς την ανάγκη να προστατεύεται η ελεύθερη έκφραση. Ανάμεσα στις σημαντικότερες δραστηριότητες της ΟΥΝΕΣΚΟ σε αυτόν τον τομέα περιλαμβάνονται η συγκρότηση μιας συμβουλευτικής ομάδας για την ελευθερία του τύπου, στην οποία συμμετέχουν επαγγελματίες των ΜΜΕ από όλο τον κόσμο, η θεσμοθέτηση το 1997 του Παγκόσμιου Βραβείου ΟΥΝΕΣΚΟ/ Guillermo Cano για την Ελευθερία του Τύπου και ο εορτασμός από το 1993 της Παγκόσμιας Ημέρας για την Ελευθερία του Τύπου (στις 3 Μαΐου κάθε χρόνο). Σημαντική πτυχή του έργου του Οργανισμού αποτελεί η συνεργασία με δίκτυα επαγγελματιών από το χώρο των ΜΜΕ που αποσκοπεί στην προαγωγή της υπεύθυνης ενημέρωσης και της αυτορρύθμισης. Έντονη ανησυχία προκαλεί το ζήτημα της ασφάλειας των δημοσιογράφων ιδιαίτερα σε εμπόλεμες περιοχές λόγω της κρισιμότητάς του για την προάσπιση της ανεξαρτησίας των μέσων ενημέρωσης. Στο θέμα αυτό, η ΟΥΝΕΣΚΟ προωθεί διεθνείς κανόνες που ορίζουν την εκπαίδευση σε θέματα ασφάλειας και τον απαραίτητο σχετικό εξοπλισμό, ενώ τάσσεται υπέρ μιας εκτεταμένης πρόσβασης σε επιμορφωτικά σεμινάρια για την καλύτερη επίγνωση των κινδύνων. Τέλος, ο Οργανισμός δίνει ιδιαίτερη προσοχή στην ελευθερία έκφρασης και την πρόσβαση στην πληροφόρηση εντός του κυβερνοχώρου. Η ΟΥΝΕΣΚΟ προάγει το διάλογο σχετικά με μια ευρεία σειρά ζητημάτων που αφορούν στην ελευθερία στο Διαδίκτυο και απευθύνει στα κράτη μέλη συστάσεις για τη χάραξη πολιτικών που ευνοούν την ελευθερία της έκφρασης στο Διαδίκτυο.

Το 1993 διορίστηκε από την Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου ένας Ειδικός Εισηγητής για την Προαγωγή και την Προστασία του Δικαιώματος της Ελευθερίας της Γνώμης και της

Έκφρασης. Ο Ειδικός Εισηγητής έχει ως αποστολή την επεξεργασία πρακτικών συστάσεων που αφορούν στην καλύτερη προστασία αυτών των δικαιωμάτων. Η θητεία του Εισηγητή ανανεώθηκε για τρία ακόμα χρόνια από το Συμβούλιο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου το 2011.

Ζητήματα σχετικά με την ελευθερία της έκφρασης και της πληροφόρησης εξέτασαν σε αρκετές υποθέσεις τους το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και το Δι-Αμερικανικό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και οι αποφάσεις τους συνετέλεσαν στη διαμόρφωση εθνικού δικαίου σε αυτόν τον τομέα.

—Σε 5 λεπτά μαζεύω τα άρθρα σας!!
(Στο μπράτσο: Τύπος)

Είναι αυτές οι ελευθερίες απόλυτες;

Το Διεθνές Σύμφωνο για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα τονίζει ότι η άσκηση της ελευθερίας της γνώμης και της έκφρασης «*συνεπάγεται ειδικά καθήκοντα και ευθύνες*» και άρα μπορεί να «*υπόκειται σε ορισμένους περιορισμούς, οι οποίοι όμως πρέπει να προβλέπονται με σαφήνεια από το νόμο και να είναι απαραίτητοι για το σεβασμό των δικαιωμάτων ή της υπόληψης των άλλων, για την προστασία της εθνικής ασφάλειας, της δημόσιας τάξης, της δημόσιας υγείας ή των χρηστών ηθών*» (Άρθρο 19). Το Σύμφωνο απαγορεύει ακόμη «*την προπαγάνδα υπέρ του πολέμου*» ή «*κάθε επίκληση εθνικού, φυλετικού ή θρησκευτικού μίσους, που αποτελεί υποκίνηση διακρίσεων, εχθρότητας ή βίας*» (Άρθρο 20). Η ελευθερία της έκφρασης δεν είναι επομένως απόλυτη, ωστόσο, οποιοσδήποτε περιορισμός της πρέπει να πληροί τα κριτήρια της νομιμοποίησης, της νομιμότητας, της αναλογικότητας και της αναγκαιότητας στο πλαίσιο ενός δημοκρατικού πολιτεύματος. Εξάλλου, σαφείς κανόνες θα πρέπει να προστατεύουν την υπόληψη και την ιδιωτική ζωή ενός ατόμου απέναντι στα μέσα ενημέρωσης.

Άρθρο 20

1. Καθένας έχει το δικαίωμα να συνέρχεται και να συνεταιρίζεται ελεύθερα και για ειρηνικούς σκοπούς.

2. Κανείς δεν μπορεί να υποχρεωθεί να συμμετέχει σε ορισμένο σωματείο.

Η ελευθερία του συνεταιρίζεσθαι επιτρέπει στους ανθρώπους να εκφράζουν συλλογικά τις επιδιώξεις τους, να ασκούν πίεση ως ομάδα και να προστατεύουν τα συμφέροντά τους και τα συμφέροντα των άλλων. Δεν απαιτείται θετική κυβερνητική δράση για την εξασφάλιση αυτής της ελευθερίας. Μια κυβέρνηση μπορεί για συγκεκριμένους λόγους και υπό ορισμένες περιστάσεις να επιβάλλει νόμιμα περιορισμούς στην άσκηση αυτού του δικαιώματος. Ωστόσο, πολύ συχνά, πολλά κράτη ανά τον κόσμο προβαίνουν σε τέτοιους περιορισμούς ως μέσο καταστολής.

Η Διεθνής Οργάνωση Εργασίας έχει υιοθετήσει αρκετές συμβάσεις που αφορούν στο ειδικό δικαίωμα του συνεταιρίζεσθαι των εργαζομένων και οι οποίες έχουν επικυρωθεί από ένα μεγάλο αριθμό κρατών.¹⁹⁰ Το δικαίωμα στην ελευθερία του συνεταιρίζεσθαι (ΔΟΕ Σύμβαση Αρ. 87) συνιστά μία από τις οκτώ θεμελιώδεις αρχές που αφορούν στα δικαιώματα των εργαζομένων (βλ. Μέρος I, Ερώτηση 82).

---

190. Για παράδειγμα, η Σύμβαση της ΔΟΕ Αρ. 87 σχετικά με την Ελευθερία του Συνεταιρίζεσθαι και την Προστασία του Δικαιώματος Συλλογικής Οργάνωσης (που εγκρίθηκε το 1948 και τέθηκε σε ισχύ το 1950) είχε επικυρωθεί, ως τις 30 Ιουνίου 2011, από 150 κράτη, ενώ η Σύμβαση της ΔΟΕ Αρ. 151 σχετικά με την Προστασία του Δικαιώματος Συλλογικής Οργάνωσης και Διαδικασίες για τον Καθορισμό των Συνθηκών Εργασίας στο Δημόσιο Τομέα (που υιοθετήθηκε το 1978 και τέθηκε σε ισχύ το 1981) είχε επικυρωθεί από μόλις 48. Η Σύμβαση Αρ. 98 σχετικά με την Εφαρμογή των Αρχών του Δικαιώματος στη Συλλογική Οργάνωση και Διαπραγμάτευση (που υιοθετήθηκε το 1949 και τέθηκε σε ισχύ το 1951) είχε το μεγαλύτερο αριθμό συμβαλλόμενων κρατών – 160 – μέχρι τις 30 Ιουνίου 2011. Για τον πλήρη κατάλογο των συμβαλλόμενων κρατών βλ. *Human Rights Major International Instruments, Status as at 30 June 2011* (<http://unesdoc.unesco.org/images/0021/002126/212642m.pdf>).

(Στο πανό: Νικήσαμε! – Και τι κάνουμε τώρα; - Έχει σημασία;
Στη μπλούζα: Ναι)

Άρθρο 21

1. Καθένας έχει το δικαίωμα να συμμετέχει στη διακυβέρνηση της χώρας του, άμεσα ή έμμεσα, με αντιπροσώπους ελεύθερα εκλεγμένους.
2. Καθένας έχει το δικαίωμα να γίνεται δεκτός, υπό ίσους όρους, στις δημόσιες υπηρεσίες της χώρας του.
3. Η λαϊκή θέληση είναι το θεμέλιο της κρατικής εξουσίας, η θέληση αυτή πρέπει να εκφράζεται με τίμιες εκλογές, οι οποίες πρέπει να διεξάγονται περιοδικά, με καθολική, ίση και

μυστική ψηφοφορία, ή με αντίστοιχη διαδικασία που να εξασφαλίζει την ελευθερία της εκλογής.

Αυτό το άρθρο υπερθεματίζει τις αρχές της δημοκρατικής διακυβέρνησης ορίζοντας ότι «η λαϊκή θέληση είναι το θεμέλιο της κρατικής εξουσίας». Ο στόχος αυτός μπορεί να επιτευχθεί με «τίμιες εκλογές», δηλαδή ελεύθερες και δίκαιες εκλογές, βασισμένες στην καθολική ψηφοφορία. Τέτοιες εκλογές είναι κρίσιμες για την πρόοδο του εκδημοκρατισμού, ενώ η προστασία των δικαιωμάτων του ανθρώπου και του κράτους δικαίου αποτελούν άλλες απαραίτητες προϋποθέσεις. Το Σχέδιο Δράσης του Μόντρεαλ, το οποίο υπογράμμισε ότι «οι δημοκρατικές αξίες είναι απαραίτητες για την απόλαυση των δικαιωμάτων του ανθρώπου», ήταν το πρώτο διεθνώς αποδεκτό κείμενο που αναγνώριζε την εκπαίδευση για τη δημοκρατία ως αναπόσπαστο τμήμα της εκπαίδευσης για τα δικαιώματα του ανθρώπου. Η Διακήρυξη και το Σχέδιο Δράσης της Βιέννης (1993), εκφράζοντας την παγκόσμια συναίνεση, επιβεβαίωσε ότι τα δικαιώματα του ανθρώπου, οι θεμελιώδεις ελευθερίες και η δημοκρατία από τη μία πλευρά, και η ανάπτυξη, από την άλλη, είναι στοιχεία «αλληλοεξαρτώμενα και αμοιβαίως ενισχυόμενα» (Άρθρο 8). Παράλληλα, η διεθνής κοινότητα καλείται «να υποστηρίξει την ενίσχυση και προώθηση της δημοκρατίας» επειδή η προστασία και η προώθηση των δικαιωμάτων του ανθρώπου, των θεμελιωδών ελευθεριών και του κράτους δικαίου επιτυγχάνεται παντού πιο αποτελεσματικά μέσω της εφαρμογής των δημοκρατικών αρχών.

Με την απόφασή του σχετικά με την Αντιπροσωπευτική Δημοκρατία (1991), ο Οργανισμός Αμερικανικών Κρατών (ΟΑΚ) δεσμεύτηκε να συγκαλέσει υψηλού επιπέδου πολιτική συνάντηση εντός δέκα ημερών από ενδεχόμενη διακοπή της δημοκρατικής διαδικασίας σε οποιοδήποτε από τα κράτη μέλη του. Η απόφαση αυτή υπογραμμίζει την αναγνώριση εκ μέρους του ΟΑΚ του εγγενούς συνδέσμου μεταξύ των δικαιωμάτων του ανθρώπου και της δημοκρατίας.

Άρθρο 22

Κάθε άτομο, ως μέλος του κοινωνικού συνόλου, έχει δικαίωμα κοινωνικής προστασίας, η κοινωνία, με την εθνική πρωτοβουλία και τη διεθνή συνεργασία, ανάλογα πάντα με την οργάνωση και τις οικονομικές δυνατότητες κάθε κράτους, έχει χρέος να του εξασφαλίσει την ικανοποίηση των οικονομικών, κοινωνικών και πολιτιστικών δικαιωμάτων που είναι απαραίτητα για την αξιοπρέπεια και την ελεύθερη ανάπτυξη της προσωπικότητάς του.

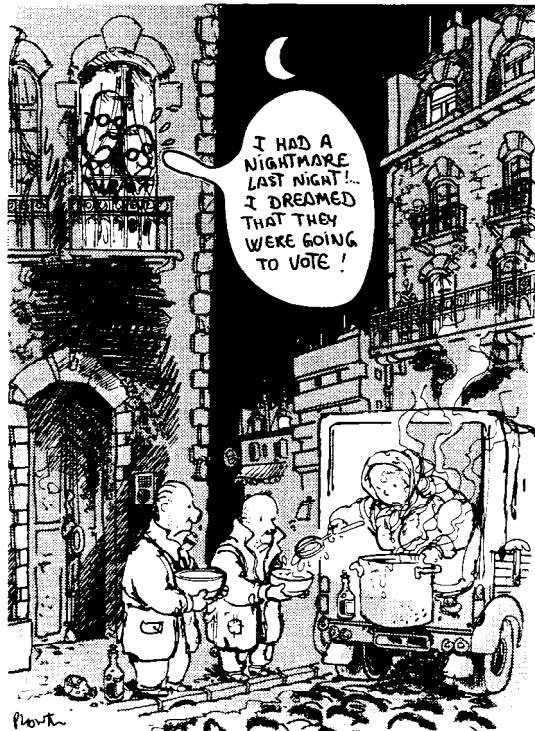
Αυτό το Άρθρο, όπως και τα Άρθρα 23-27, αφορά στα οικονομικά, κοινωνικά και πολιτιστικά δικαιώματα, τα οποία στοχεύουν στην πραγμάτωση τόσο των υλικών όσο και των άυλων ανθρώπινων αναγκών που είναι απαραίτητες για την πλήρη ανάπτυξη των δυνατοτήτων του ανθρώπου. Απαιτείται θετική δράση από την πλευρά των κρατών και της διεθνούς κοινότητας προκειμένου τα δικαιώματα αυτά να καταστούν πραγματικότητα για όλους. Το Διεθνές Σύμφωνο για τα Οικονομικά, Κοινωνικά και Πολιτιστικά Δικαιώματα (βλ. Μέρος I, Ερωτήσεις 18-23) ορίζει το δικαίωμα όλων στην κοινωνική ασφάλεια (Άρθρο 9).

Το ένα πέμπτο του παγκόσμιου πληθυσμού μαστίζεται από τη φτώχεια και την πείνα, ενώ οι επιδημίες, ο αναλφαβητισμός και η κοινωνική αβεβαιότητα αποτελούν συνεχώς διογκούμενα φαινόμενα. Επομένως, η μαζική αποστέρηση των βασικών κοινωνικών, οικονομικών και πολιτιστικών δικαιωμάτων θα πρέπει να τυγχάνει ίσης κατακραυγής εκ μέρους της διεθνούς κοινότητας με αυτήν που εκδηλώνεται για την αποστέρηση των ατομικών και πολιτικών δικαιωμάτων.

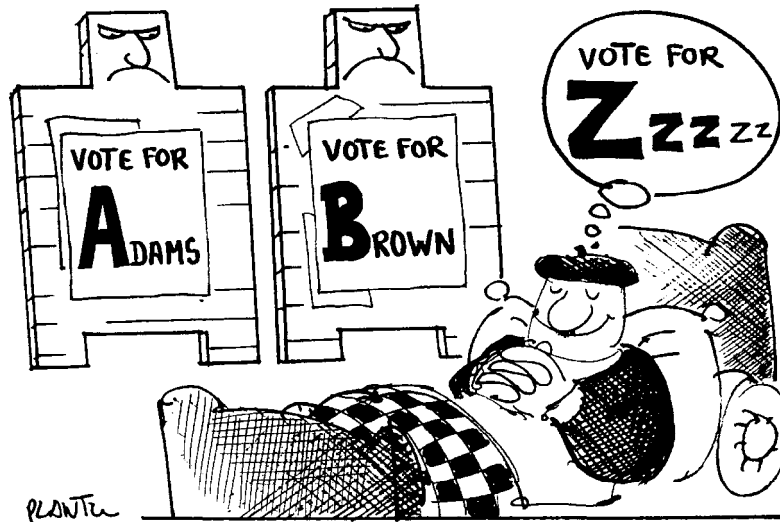
Επιπλέον, η δημοκρατία, η σταθερότητα και η ειρήνη παραμένουν ανόθευτες μόνο αν υπάρχει πλήρης αναγνώριση της αλληλεξάρτησης και αλληλεπίδρασης των οικονομικών, κοινωνικών, πολιτιστικών, ατομικών και πολιτικών δικαιωμάτων. Η οικονομική ανάπτυξη, μολονότι απαραίτητη, δεν επαρκεί αφ'εαυτής για να εξασφαλίσει τη γενική ευημερία των λαών. Στην πράξη, τα πλεονεκτήματά της δεν ωφελούν όλα τα στρώματα του πληθυσμού. Ως

εκ τούτου, οι εθνικές προσπάθειες και η διεθνής συνεργασία για την προώθηση της οικονομικής και κοινωνικής προόδου θα πρέπει να μεριμνούν για τη δημιουργία δικαιότερων συνθηκών με στόχο τη μεγιστοποίηση και την ισότιμη απόλαυση των οικονομικών, κοινωνικών και πολιτιστικών δικαιωμάτων. Κατά την επιδίωξη αυτών των δικαιωμάτων, κάθε χώρα πρέπει να λαμβάνει υπόψη τους δικούς της πόρους και προτεραιότητες και να καταβάλει όλες τις δυνατές προσπάθειες για την εφαρμογή των προβλεπόμενων κανόνων.

Το δικαίωμα στην κοινωνική ασφάλεια σημαίνει επίσης ότι μια κοινωνία οφείλει να θέτει ένα δίκτυ προστασίας υπέρ των ευπαθών και μειονεκτούντων μελών της προκειμένου να αποτραπεί η βύθισή τους σε μεγαλύτερη στέρηση.

–Είχα έναν εφιάλτη
χθες!... Ονειρεύτηκα
ότι ψήφιζαν!!

–Ψήφισα τον ύπνο
(Στους πίνακες: Ψήφισε τον Ανδρέα, Ψήφισε τον Βρασίδα)

Άρθρο 23

1. Καθένας έχει το δικαίωμα να εργάζεται και να επιλέγει ελεύθερα το επάγγελμα του, να έχει δίκαιες και ικανοποιητικές συνθήκες εργασίας και να προστατεύεται από την ανεργία.
2. Όλοι, χωρίς καμιά διάκριση, έχουν δικαίωμα ίσης αμοιβής για ίση εργασία.
3. Κάθε εργαζόμενος έχει δικαίωμα δίκαιης και ικανοποιητικής αμοιβής, που να εξασφαλίζει σ' αυτόν και την οικογένειά του συνθήκες ζωής άξιες στην ανθρώπινη αξιοπρέπεια. Η αμοιβή της εργασίας, αν υπάρχει, πρέπει να συμπληρώνεται με άλλα μέσα κοινωνικής προστασίας.
4. Καθένας έχει το δικαίωμα να ιδρύει μαζί με άλλους συνδικάτα και να συμμετέχει σε συνδικάτα για την προώθηση των συμφερόντων του.

Ποιες διεθνείς διατάξεις προστατεύουν τις συνθήκες εργασίας και τα δικαιώματα των εργαζομένων;

Οι ανωτέρω διατάξεις έχουν κωδικοποιηθεί (Άρθρα 6, 7 και 8) στο Διεθνές Σύμφωνο για τα Οικονομικά, Κοινωνικά και Πολιτιστικά Δικαιώματα (βλ. Μέρος I, Ερωτήσεις 18-23) ενώ την εφαρμογή τους εποπτεύει η Επιτροπή για τα Οικονομικά, Κοινωνικά και Πολιτιστικά Δικαιώματα. Η ΔΟΕ (βλ. Μέρος I, Ερωτήσεις 78-83) έχει την ειδική ευθύνη για την προστασία των εργαζομένων. Τα εποπτικά της όργανα δημοσιεύουν ετήσιες εκθέσεις αναφορικά με το βαθμό τήρησης των συμβάσεων που έχει υιοθετήσει. Ο Οργανισμός παρέχει επίσης πρακτική βοήθεια για την προώθηση και εφαρμογή αυτών των δικαιωμάτων.

Οι μετανάστες εργαζόμενοι αποτελούν μια ιδιαίτερα ευπαθή κατηγορία εργαζομένων, καθότι δεν απολαμβάνουν όλα τα δικαιώματα που αναγνωρίζονται στους υπηκόους μιας χώρας (βλ. Μέρος I, Ερώτηση 52).

Άρθρο 24

Καθένας έχει το δικαίωμα στην ανάπαυση, σε ελεύθερο χρόνο, και ιδιαίτερα, σε λογικό περιορισμό του χρόνου εργασίας και σε περιοδικές άδειες με πλήρεις αποδοχές.

Μολονότι ο περιορισμός των ωρών απασχόλησης και η βελτίωση των συνθηκών εργασίας έχουν σταδιακά αποκτήσει θεσμική αναγνώριση στο πλαίσιο της οργανωμένης εργασίας, η εργασία χωρίς επαρκή προστασία των δικαιωμάτων του ανθρώπου εξακολουθεί να αποτελεί τη μοίρα εκατομμυρίων ατόμων ανά τον κόσμο. Χάρη στις προσπάθειες της ΔΟΕ, η μείωση της διάρκειας της εβδομαδιαίας απασχόλησης έχει αναγνωριστεί διεθνώς. Μολονότι έχουν εκφραστεί αμφιβολίες σχετικά με το καθεστώς της ανάπαυσης και του ελεύθερου χρόνου ως δικαιώματα του ανθρώπου, το εν λόγω άρθρο της Οικουμενικής Διακήρυξης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, όπως και το Άρθρο 7 του Διεθνούς Συμφώνου για τα Οικονομικά, Κοινωνικά και Πολιτιστικά Δικαιώματα, καθιστούν σα-

φές ότι οι εγγυήσεις αυτές συμπεριλαμβάνονται μεταξύ των παγκοσμίως αναγνωρισμένων δικαιωμάτων του ανθρώπου.

Άρθρο 25

1. Καθένας έχει δικαίωμα σε ένα βιοτικό επίπεδο ικανό να εξασφαλίσει στον ίδιο και στην οικογένεια του υγεία και ευημερία, και ειδικότερα τροφή, ρουχισμό, κατοικία, ιατρική περίθαλψη, όπως και τις απαραίτητες κοινωνικές υπηρεσίες. Έχει ακόμη το δικαίωμα σε ασφάλιση για την ανεργία, την αρρώστια, την αναπηρία, τη χηρεία, τη γεροντική ηλικία, όπως και για όλες τις άλλες περιπτώσεις που στερείται τα μέσα της συντήρησής του, εξαιτίας περιστάσεων ανεξάρτητων από τη θέλησή του.

2. Η μητρότητα και η παιδική ηλικία έχουν δικαίωμα ειδικής μέριμνας και περίθαλψης. Όλα τα παιδιά, ανεξάρτητα αν είναι νόμιμα ή εξώγαμα, απολαμβάνουν την ίδια κοινωνική προστασία.

Τι σημαίνει το δικαίωμα σε ένα επαρκές βιοτικό επίπεδο;

Διαφορετικοί άνθρωποι θα έδιναν διαφορετικές απαντήσεις σε αυτή την ερώτηση. Κανένας όμως δεν μπορεί να αμφισβητήσει ότι ένα επαρκές βιοτικό επίπεδο σημαίνει κατ'ελάχιστο ότι καθένας έχει το δικαίωμα να ικανοποιεί τις βασικές του ανθρώπινες ανάγκες για τροφή, κατοικία, ρουχισμό, και να διαθέτει τα προαπαιτούμενα που αφορούν στο νοικοκυριό και τις κοινοτικές υπηρεσίες όπως νερό, αποχέτευση, υγεία και εκπαίδευση. Συνεπάγεται ακόμη ότι κάθε άνθρωπος θα πρέπει να απολαμβάνει το δικαίωμα στην εργασία, προκειμένου να επιτύχει ένα αξιοπρεπές βιοτικό επίπεδο, αλλά και ότι θα πρέπει να παρέχεται κοινωνική ασφάλεια σε όσους δεν μπορούν να την αποκτήσουν με ίδιους πόρους.

Προτεραιότητα θα πρέπει να δίνεται, ιδιαίτερα στο πλαίσιο των αναπτυξιακών στόχων, σε όσους βρίσκονται σε απόλυτη ένδεια και δυσπραγία και σε όσους υφίστανται στέρησεις λόγω διακρίσεων.

Το δικαίωμα σε ένα επαρκές βιοτικό επίπεδο ορίζεται στο Άρθρο 11 του Συμφώνου για τα Οικονομικά, Κοινωνικά και Πολιτιστικά Δικαιώματα, το οποίο αναφέρει συγκεκριμένα το θεμελιώδες δικαίωμα του καθενός να είναι απαλλαγμένος από την πείνα. Το Σύμφωνο υποδεικνύει τη λήψη μέτρων τόσο στο επίπεδο ενός κράτους όσο και μέσω της διεθνούς συνεργασίας για την πραγμάτωση αυτού του δικαιώματος.

(Πεινάω!! – Σταμάτα να πολιτικολογείς!)

Άρθρο 26

1. Καθένας έχει δικαίωμα στην εκπαίδευση. Η εκπαίδευση πρέπει να παρέχεται δωρεάν, τουλάχιστον στη στοιχειώδη και βασική βαθμίδα της. Η στοιχειώδης εκπαίδευση είναι υποχρεωτική. Η τεχνική και επαγγελματική εκπαίδευση πρέπει να είναι εξασφαλισμένη για όλους. Η πρόσβαση στην ανώτατη παιδεία πρέπει να είναι ανοικτή σε όλους, υπό ίσους όρους, ανάλογα με τις ικανότητες τους.

2. Η εκπαίδευση πρέπει να αποβλέπει στην πλήρη ανάπτυξη της ανθρώπινης προσωπικότητας και στην ενίσχυση του σεβασμού των ανθρώπινων δικαιωμάτων και των θεμελιακών ελευθεριών. Πρέπει να προάγει την κατανόηση, την ανεκτικότητα και τη φιλία ανάμεσα σε όλα τα έθνη και σε όλες τις φυλές και τις θρησκευτικές ομάδες, και να ευνοεί την ανάπτυξη των δραστηριοτήτων των Ηνωμένων Εθνών για τη διατήρηση της Ειρήνης.

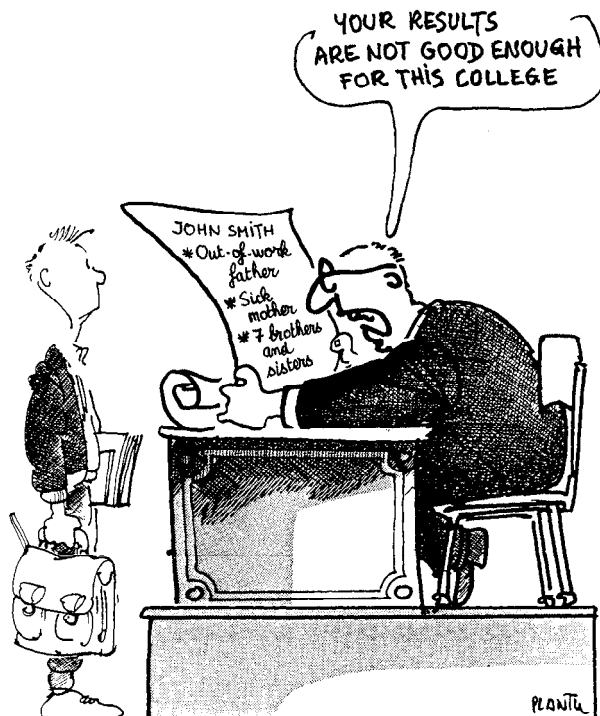
3. Οι γονείς έχουν, κατά προτεραιότητα, το δικαίωμα να επιλέγουν το είδος της παιδείας που θα δοθεί στα παιδιά τους.

Οι προτεραιότητες των διάφορων χωρών στον τομέα της εκπαίδευσης ποικίλλουν. Μολονότι η υποχρεωτική εκπαίδευση ισχύει σε πολλές χώρες, σε ένα μεγάλο μέρος του πλανήτη δεν έχει ακόμα επιτευχθεί ο καθολικός αλφαριθμητισμός. Ένα σημαντικό ποσοστό του παγκόσμιου ενήλικου πληθυσμού παραμένει αναλφάβητο. Το δικαίωμα στην εκπαίδευση ακυρώνεται στην πράξη από την άνιση πρόσβαση στην εκπαίδευση, η οποία προκύπτει κυρίως λόγω της στέρησης, της ένδειας, του αποκλεισμού και των διακρίσεων.

Οι επιλογές στην εκπαίδευση οφείλουν να εναρμονίζονται με τις ανάγκες της συγκεκριμένης κοινωνίας, ενώ το ελάχιστο προαπαιτούμενο της δωρεάν πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης εξακολουθεί να είναι ένας απόμακρος στόχος για πολλά κράτη. Ακόμη και στις χώρες όπου η πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση είναι δωρεάν και υποχρεωτικές, η επιλογή του είδους της εκπαίδευσης και οι ίσες ευκαιρίες σε αυτήν ενδέχεται να επηρεάζονται από την τοποθεσία των σχολείων, τη δυσαναλογία στη χρηματοδότηση,

στην ύπαρξη βιβλιοθηκών και εξοπλισμού ή στα πρότυπα της κατάρτισης των εκπαιδευτικών. Η Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου διόρισε το 1998 έναν Ειδικό Εισηγητή για Θέματα Εκπαίδευσης, με αποστολή να συντάσσει εκθέσεις σχετικά με την προοδευτική πραγμάτωση αυτού του δικαιώματος ανά τον κόσμο και να προβαίνει σε συστάσεις για την εκπλήρωση αυτού του σκοπού. Η θητεία του ανανεώθηκε το 2011 από το Συμβούλιο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (βλ. Μέρος I, Ερώτηση 23).

Η πρόσβαση στην ανώτατη και πανεπιστημιακή εκπαίδευση στις περισσότερες χώρες δεν παρέχεται δωρεάν. Η πρόβλεψη υποτροφιών, μαθημάτων εκτός του τακτικού πανεπιστημιακού κύκλου σπουδών, μαθημάτων για ενήλικες καθώς και πρακτικής άσκησης είναι μέτρα με τα οποία προωθείται η περαιτέρω εκπαίδευση.

– Οι επιδόσεις σας δεν είναι αρκετά υψηλές για αυτή τη σχολή.

(Στην κόλλα:
Βιογραφικό Γιάννη
Παπαδόπουλου:
άνεργος πατέρας,
άρρωστη μητέρα,
7 αδέρφια)

Πώς προωθείται ο σεβασμός για τα δικαιώματα του ανθρώπου μέσω της εκπαίδευσης;

Ο απώτερος στόχος της εκπαίδευσης παγκοσμίως είναι η πλήρης ανάπτυξη της ανθρώπινης προσωπικότητας και η ενίσχυση του σεβασμού των δικαιωμάτων ανθρώπου και των θεμελιωδών ελευθεριών. Το Προοίμιο της Οικουμενικής Διακήρυξης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου καλεί «κάθε άτομο και κάθε όργανο της κοινωνίας...[να] καταβάλλει, με τη διδασκαλία και την παιδεία, κάθε προσπάθεια για να αναπτυχθεί ο σεβασμός των δικαιωμάτων και των ελευθεριών αυτών...». Σύμφωνα με τις διεθνείς πράξεις και τα διεθνή κείμενα για τα δικαιώματα του ανθρώπου, η εκπαίδευση θα πρέπει να αποβλέπει στην οικοδόμηση μιας παγκόσμιας κουλτούρας δικαιωμάτων του ανθρώπου μέσω της μετάδοσης γνώσεων και δεξιοτήτων και της διάπλασης συμπεριφορών που συνηγορούν:

1. Στην ενίσχυση του σεβασμού των δικαιωμάτων του ανθρώπου και των θεμελιωδών ελευθεριών.
2. Στην πλήρη ανάπτυξη της ανθρώπινης προσωπικότητας και του αισθήματος της αξιοπρέπειας του ατόμου.
3. Στην προώθηση της κατανόησης, της ανοχής, της ισότητας των φύλων και της φιλίας μεταξύ όλων των εθνών, των αυτόχthonων λαών και των φυλετικών, εθνικών, εθνοτικών, θρησκευτικών και γλωσσικών ομάδων.
4. Στο να καταστήσει όλα τα άτομα ικανά να συμμετέχουν αποτελεσματικά σε μια ελεύθερη κοινωνία.
5. Στην προώθηση των δραστηριοτήτων των Ηνωμένων Εθνών για τη διατήρηση της ειρήνης.

Οι παραπάνω στόχοι θα πρέπει να προωθούνται σε όλες τις βαθμίδες της επίσημης εκπαίδευσης αλλά και της ανεπίσημης εκμάθησης, συμπεριλαμβανομένης της προσχολικής, της πρωτοβάθμιας, δευτεροβάθμιας και ανώτατης εκπαίδευσης, των σχολών επαγγελματικής κατάρτισης, της επιμόρφωσης των δημόσιων λειτουργών και της πληροφόρησης του ευρύτερου κοινού. Οι οργανώσεις των Ηνωμένων Εθνών έχουν υιοθετήσει αυτήν την προσέγγιση σε όλες τις δραστηριότητες που σχετίζονται με την εκπαίδευση και την

κατάρτιση. Από το 2004, τα Ηνωμένα Έθνη προωθούν το Παγκόσμιο Πρόγραμμα για την Εκπαίδευση στα Δικαιώματα του Ανθρώπου προκειμένου να την προάγουν σε όλα τα επίπεδα. Από τις 10 Δεκεμβρίου 2008 έως τις 31 Δεκεμβρίου 2009 έλαβε χώρα το Διεθνές Έτος για την Εκμάθηση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (βλ. Μέρος I, Ερωτήσεις 108-109).

Η ΟΥΝΕΣΚΟ ανέπτυξε αυτές τις ιδέες στη Σύσταση που αφορά στην εκπαίδευση για τη διεθνή κατανόηση, συνεργασία και ειρήνη και την εκπαίδευση σχετικά με τα δικαιώματα του ανθρώπου και τις θεμελιώδεις ελευθερίες (1974). Με βάση αυτή τη σύσταση, η ΟΥΝΕΣΚΟ επεξεργάστηκε το 1979 ένα σχέδιο για την ανάπτυξη της διδασκαλίας των δικαιωμάτων του ανθρώπου στο οποίο από τότε έχει δοθεί συνέχεια μέσω διάφορων πρωτοβουλιών. Η στρατηγική της ΟΥΝΕΣΚΟ για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου, που υιοθετήθηκε το 2003, προσδιορίζει την εκπαίδευση στα δικαιώματα του ανθρώπου ως μία βασική της δραστηριότητα σε αυτόν τον τομέα (βλ. Μέρος I, Ερώτηση 110).

Άρθρο 27

1. Καθένας έχει το δικαίωμα να συμμετέχει ελεύθερα στην πνευματική ζωή της κοινότητας, να χαίρεται τις καλές τέχνες και να μετέχει στην επιστημονική πρόοδο και στα αγαθά της.

2. Καθένας έχει το δικαίωμα να προστατεύονται τα ηθικά και υλικά συμφέροντά του που απορρέουν από κάθε είδους επιστημονική, λογοτεχνική ή καλλιτεχνική παραγωγή του.

Τα πολιτιστικά δικαιώματα συνδέονται με την πρόσβαση, την απόλαυση και την άσκηση του πολιτισμού. Ο όρος πολιτισμός θα πρέπει να ερμηνεύεται ευρέως. Το προοίμιο της Οικουμενικής Διακήρυξης για την Πολιτιστική Πολυμορφία που υιοθέτησε η ΟΥΝΕΣΚΟ το 2001 τον ορίζει ως «...το σύνολο των διακριτών πνευματικών, υλικών και συναισθηματικών γνωρισμάτων μιας κοινωνίας ή μιας κοινωνικής ομάδας». Συνεπώς ο πολιτισμός δεν περιορίζεται μόνο σε δημοφιλείς εκδηλώσεις και εκφράσεις όπως το θέατρο, η μουσική, οι παραδοσιακοί χοροί ή τα καρναβάλια, αλλά πε-

ριλαμβάνει επίσης τον τρόπο ζωής, μορφές συνύπαρξης μεταξύ λαών και πληθυσμών, συστήματα αξιών, παραδόσεις και πεποιθήσεις. Το δικαίωμα καθενός να επωφελείται από την επιστημονική και τεχνολογική πρόοδο θεωρείται αναπόσπαστο κομμάτι των πολιτιστικών δικαιωμάτων όπως και το δικαίωμα στην εκπαίδευση.

Παρά την υιοθέτηση αρκετών κανονιστικών πράξεων που σχετίζονται με τον πολιτισμό στους τομείς της πνευματικής ιδιοκτησίας και της πολιτιστικής κληρονομιάς, ιδιαίτερα από την ΟΥΝΕΣΚΟ (για παράδειγμα η Σύμβαση του 1954 για την Προστασία των Πολιτιστικών Αγαθών σε Περίπτωση Ένοπλης Σύρραξης, οι Οικουμενικές Συμβάσεις για την Πνευματική Ιδιοκτησία του 1952 και του 1971, η Σύμβαση για την Προστασία της Παγκόσμιας Πολιτιστικής και Φυσικής Κληρονομιάς του 1972 και η Σύσταση του 1976 για τη Συμμετοχή του Λαού στο Σύνολό του στην Πολιτιστική Ζωή και τη Συμβολή του σε Αυτή) τα πολιτιστικά δικαιώματα παρέμειναν για μεγάλο διάστημα μια «υπανάπτυκτη» κατηγορία δικαιωμάτων του ανθρώπου. Η έντονη κανονιστική δραστηριότητα που υποκινήθηκε από την Οικουμενική Διακήρυξη για την Πολιτιστική Πολυμορφία του 2001 συνέβαλε στο να δοθεί το έναυσμα για τη διασαφήνιση του περιεχομένου και του πεδίου εφαρμογής τους. Η Επιτροπή για τα Οικονομικά, Κοινωνικά και Πολιτιστικά Δικαιώματα βασίστηκε σε αυτό το εκτεταμένο κανονιστικό πλαίσιο και υιοθέτησε το Νοέμβριο του 2009 το Γενικό Σχόλιο Αρ. 21 για το δικαίωμα συμμετοχής στην πολιτιστική ζωή (Άρθρο 15 παράγραφος 1 (α) του Συμφώνου για τα Οικονομικά, Κοινωνικά και Πολιτιστικά Δικαιώματα). Το κείμενο αυτό αποτελεί την πρώτη προσπάθεια ερμηνείας αυτού του δικαιώματος εκ μέρους κάποιου αρμόδιου οργάνου. Η Επιτροπή αποδίδει στη συμμετοχή στην πολιτιστική ζωή τρεις αλληλένδετες διαστάσεις: συμμετοχή ως *ελευθερία* (που υπονοεί το δικαίωμα του καθενός να δρα ελεύθερα και να επιλέγει τη δική του πολιτιστική ταυτότητα), τη συμμετοχή ως *πρόσβαση* (που υπονοεί ότι ο καθένας θα πρέπει να έχει τη δυνατότητα να γνωρίσει και να κατανοήσει το δικό του πολιτισμό, όπως επίσης και τον πολιτισμό των άλλων, και ότι οι πολιτιστικοί πόροι θα πρέπει να είναι γενικώς διαθέσιμοι), και συμμετοχή ως *συμβολή*

(που περικλείει το δικαίωμα του καθενός να συμμετέχει στη δημιουργία των πνευματικών, υλικών και συναισθηματικών εκφράσεων και εκδηλώσεων της κοινότητας στην οποία ανήκει).¹⁹¹

Σημαντική συμβολή στην περαιτέρω επεξεργασία των πολιτιστικών δικαιωμάτων αναμένεται μέσω του έργου του Ανεξάρτητου Εμπειρογνώμονα στο Πεδίο των Πολιτιστικών Δικαιωμάτων, η εντολή του οποίου θεσμοθετήθηκε από το Συμβούλιο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου το 2009.

Άρθρο 28

Καθένας έχει το δικαίωμα να επικρατεί μια κοινωνική και διεθνής τάξη, μέσα στην οποία τα δικαιώματα και οι ελευθερίες που προκηρύσσει η παρούσα Διακήρυξη να μπορούν να πραγματώνονται σε όλη τους την έκταση.

Ένα μεγάλο μέρος της ανθρωπότητας που ζει σε συνθήκες μεγάλης στέρησης, φτώχειας, πείνας, ασθενειών και αβεβαιότητας στερείται των στοιχειωδών προϋποθέσεων για μια αξιοπρεπή ζωή και ένα ελάχιστο επίπεδο ευημερίας (βλ. επίσης τα σχόλια για το Άρθρο 22). Για αυτούς τους ανθρώπους, η κοινωνική δικαιοσύνη είναι μια ουτοπία καθώς στερούνται των συνθηκών όπου αυτά τα δικαιώματα μπορούν να γίνουν πραγματικότητα.

Ποια είναι τα επόμενα βήματα;

Παρόλο που έχουν παρέλθει δεκαετίες διεθνούς δράσης για την ανάπτυξη, το χάσμα μεταξύ των πλουσίων και των φτωχών, και σε διεθνές αλλά και σε εθνικό επίπεδο, συνεχίζει να μεγαλώνει. Αυτό υποδηλώνει ότι η άνιση κατανομή των πόρων ενισχύεται από τις ισχύουσες πολιτικές και τους υπάρχοντες θεσμούς. Η οικονομική ανάπτυξη δεν θα πρέπει να αποτελεί αυτοσκοπό αλλά ένα μέσο για

---

191. Βλ. Γενικό Σχόλιο Αρ.21 (<http://www2.ohchr.org/english/bodies/cescr/docs/gc/E-C-12-GC-21.doc>).

την ουσιαστική ανάπτυξη, που θα είναι βασισμένη στην ευημερία του ατόμου.

Οι αναπτυσσόμενες χώρες θεωρούν εαυτόν παγιδευμένο λόγω της οικονομικής τους εξάρτησης και αναγνωρίζουν ότι προκειμένου να εξαλειφθούν οι ανισότητες απαιτούνται μια νέα δομή της διεθνούς οικονομικής ζωής καθώς και η απαλλαγή από το βάρος του εξωτερικού χρέους. Οι αναπτυγμένες χώρες καθυστερούν να αναγνωρίσουν ότι τα μακροπρόθεσμα συμφέροντά τους ως προς την ειρήνη και την ασφάλεια εδράζονται στην αλλαγή της υπάρχουσας οικονομικής τάξης, η οποία προϋποθέτει πολιτική βούληση.

Το 1992 η Διάσκεψη των Ηνωμένων Εθνών για το Περιβάλλον και την Ανάπτυξη στο Ρίο ντε Τζανέιρο, γνωστή και ως Σύνοδος Κορυφής για τη Γη, ενέκρινε την Ατζέντα 21, ένα παγκόσμιο σχέδιο δράσης για την αειφόρο ανάπτυξη, το οποίο συμπεριέλαβε περιβαλλοντικές, οικονομικές και κοινωνικές ανησυχίες σε ένα ενιαίο πλαίσιο.

Η Διακήρυξη και το Πρόγραμμα Δράσης της Βιέννης (1993) επαναβεβαίωσε το δικαίωμα στην ανάπτυξη όπως κατοχυρώνεται στη Διακήρυξη για το Δικαίωμα στην Ανάπτυξη (βλ. Μέρος I, Ερώτηση 115), και απηύθυνε έκκληση για «αποτελεσματικές αναπτυξιακές πολιτικές σε εθνικό επίπεδο, καθώς επίσης και (για) ισότιμες οικονομικές σχέσεις και ένα ευνοϊκό οικονομικό περιβάλλον σε διεθνές επίπεδο». Τα συμπεράσματα αυτά επιβεβαιώθηκαν και αναπτύχθηκαν περαιτέρω από την Παγκόσμια Σύνοδο Κορυφής για την Κοινωνική Ανάπτυξη (Κοπεγχάγη, 6-12 Μαρτίου 1995).

Οι χώρες που συμμετείχαν δεσμεύτηκαν να δημιουργήσουν ένα οικονομικό, πολιτικό, κοινωνικό, πολιτιστικό και νομικό περιβάλλον που θα επιτρέπει στα άτομα να επιτύχουν την κοινωνική ανάπτυξη.

Τον Δεκέμβριο του 2000, η Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών εξέφρασε την ανάγκη σύγκλησης μιας νέας Παγκόσμιας Συνόδου Κορυφής για να ανανεωθεί στο υψηλότερο πολιτικό επίπεδο η παγκόσμια δέσμευση για την αειφόρο ανάπτυξη, η συνερ-

γασία Βορρά-Νότου και η προσήλωση στην εφαρμογή της Ατζέντας 21 που είχε υιοθετηθεί στο Ρίο.¹⁹²

Η Παγκόσμια Σύνοδος Κορυφής για την Αειφόρο Ανάπτυξη πραγματοποιήθηκε στο Γιοχάνεσμπουργκ της Νότιας Αφρικής από τις 26 Αυγούστου ως τις 4 Σεπτεμβρίου 2002 και υιοθέτησε τη Διακήρυξη του Γιοχάνεσμπουργκ για την Αειφόρο Ανάπτυξη και το Σχέδιο Εφαρμογής του Γιοχάνεσμπουργκ. Η Σύνοδος Κορυφής επαναβεβαίωσε ότι η οικονομική ανάπτυξη, η κοινωνική ανάπτυξη και η περιβαλλοντική προστασία αποτελούν «αλληλεξαρτώμενους και αμοιβαία υποστηριζόμενους πυλώνες της αειφόρου ανάπτυξης» και αναγνώρισε το γεγονός ότι η χρηστή διοίκηση εντός κάθε χώρας, όπως και σε διεθνές επίπεδο είναι απαραίτητη για την ισορροπημένη επιδίωξη αυτών των στόχων.

Η Δεκαετία Εκπαίδευσης για την Αειφόρο Ανάπτυξη των Ηνωμένων Εθνών που ξεκίνησε το 2005 αποσκοπεί στη διάχυση των παραμέτρων που αφορούν στην αειφόρο ανάπτυξη σε όλες τις πτυχές της εκπαίδευσης και της κατάρτισης. Η ΟΥΝΕΣΚΟ, ως η ηγέτιδα οργάνωση των Ηνωμένων Εθνών στο πλαίσιο της δεκαετίας, υποστηρίζει διάφορες πρωτοβουλίες σχετικές με την προαγωγή της γνώσης για την αειφόρο ανάπτυξη. Από το φθινόπωρο του 2008, η παγκόσμια οικονομική και χρηματοπιστωτική κρίση έχει δημιουργήσει επιπρόσθετα εμπόδια στην ανάπτυξη και έχει αρνητικό αντίκτυπο στην προστασία των δικαιωμάτων του ανθρώπου.

Τον Ιούνιο του 2012, είκοσι χρόνια μετά την πρώτη Σύνοδο Κορυφής για τη Γη στο Ρίο και δέκα χρόνια μετά την Παγκόσμια Σύνοδο Κορυφής του Γιοχάνεσμπουργκ, τα Ηνωμένα Έθνη διοργανώνουν στη Βραζιλία μια Διάσκεψη υψηλού επιπέδου για την Αειφόρο Ανάπτυξη, γνωστή και ως Ρίο +20. Ο σκοπός της είναι να εξασφαλίσει μια ανανεωμένη πολιτική δέσμευση υπέρ της αειφόρου ανάπτυξης, να αξιολογήσει την πρόοδο που σημειώθηκε μέχρι σήμερα καθώς και τα εναπομείναντα κενά στην εφαρμογή των συ-

---

192. Απόφαση 55/199 της Γενικής Συνέλευσης της 20^{ης} Δεκεμβρίου 2000.

μπερασμάτων των κύριων διασκέψεων κορυφής για αυτό το θέμα και τέλος να αντιμετωπίσει νέες και αναδυόμενες προκλήσεις. Οι συζητήσεις κατά τη διάρκεια της διάσκεψης θα εστιαστούν σε δύο θέματα: α) η πράσινη οικονομία στο πλαίσιο της αειφόρου ανάπτυξης και της εξάλειψης της φτώχειας, και β) το θεσμικό πλαίσιο για την αειφόρο ανάπτυξη.¹⁹³

Άρθρο 29

1. Το άτομο έχει καθήκοντα απέναντι στην κοινότητα, μέσα στα πλαίσια της οποίας και μόνο είναι δυνατή η ελεύθερη και ολοκληρωμένη ανάπτυξη της προσωπικότητάς του.

2. Στην άσκηση των δικαιωμάτων του και στην απόλαυση των ελευθεριών του κανείς δεν υπόκειται παρά μόνο στους περιορισμούς που ορίζονται από τους νόμους, με αποκλειστικό σκοπό να εξασφαλίζεται η αναγνώριση και ο σεβασμός των δικαιωμάτων και των ελευθεριών των άλλων, και να ικανοποιούνται οι δίκαιες απαιτήσεις της ηθικής, της δημόσιας τάξης και του γενικού καλού, σε μια δημοκρατική κοινωνία.

3. Τα δικαιώματα αυτά και οι ελευθερίες δεν μπορούν, σε καμία περίπτωση, να ασκούνται αντίθετα προς τους σκοπούς και τις αρχές των Ηνωμένων Εθνών.

Μπορεί να δικαιολογηθεί ο περιορισμός της ελευθερίας της πολιτικής έκφρασης και οργάνωσης προκειμένου να δοθεί βαρύτητα στην προώθηση των οικονομικών και κοινωνικών δικαιωμάτων σε περιοχές όπου υπάρχουν ακραίες συνθήκες στέρησης και φτώχειας;

Πολλές κυβερνήσεις υποστηρίζουν ότι βρίσκονται αντιμέτωπες με σύγκρουση προτεραιοτήτων ως προς το σεβασμό των δικαιωμάτων του ανθρώπου που κατοχυρώνονται στην Οικουμενική Διακήρυξη. Δεν υπάρχει απλή απάντηση σε αυτό. Μολονότι δεν είναι δυνατό να θεμελιωθεί μια σχέση αιτιώδους συνάφειας μεταξύ των δικαιω-

---

193. Βλ. Διάσκεψη Ρίο+20 (<http://www.uncsd2012.org/rio20/index.html>).

μάτων, ωστόσο υπάρχει αλληλεξάρτηση μεταξύ των ατομικών και πολιτικών δικαιωμάτων και των οικονομικών, κοινωνικών και πολιτιστικών δικαιωμάτων. Η επίτευξη των οικονομικών, κοινωνικών και πολιτιστικών δικαιωμάτων είναι απαραίτητη για οποιαδήποτε μορφή κοινωνικής δικαιοσύνης.

Η Οικουμενική Διακήρυξη επιβεβαίωσε ότι η ελευθερία από το φόβο και την ανέχεια μπορεί να επιτευχθεί για όλους τους ανθρώπους εφόσον έχουν δημιουργηθεί οι συνθήκες όπου καθένας μπορεί να απολαμβάνει τα οικονομικά, κοινωνικά και πολιτιστικά δικαιώματα καθώς και τα ατομικά και πολιτικά δικαιώματα.

Η οικουμενικότητα, αδιαιρετότητα, αλληλεξάρτηση και αλληλεπίδραση όλων των δικαιωμάτων του ανθρώπου επαναβεβαιώθηκε από τη Διακήρυξη και το Πρόγραμμα Δράσης της Βιέννης (1993) το οποίο ανέφερε ότι «η διεθνής κοινότητα οφείλει να αντιμετωπίζει τα δικαιώματα του ανθρώπου στο σύνολό τους και με δίκαιο και ισότιμο τρόπο, υπό όρους ισότητας και με την ίδια έμφαση» (Άρθρο 5). Η αναγνώριση ότι όλα τα δικαιώματα του ανθρώπου είναι εξίσου σημαντικά για τη διασφάλιση της ανθρώπινης αξιοπρέπειας και ελευθερίας βάζει τέλος στις μακροσκελείς και άκαρπες συζητήσεις σχετικά με την προτεραιότητα της μιας κατηγορίας δικαιωμάτων του ανθρώπου έναντι της άλλης.

Τι είδους καθήκοντα έχει το άτομο;

Η Διακήρυξη βεβαιώνει ότι μόνο εντός της κοινότητας στην οποία ζει μπορεί το άτομο να αναπτύξει πλήρως και ελεύθερα την προσωπικότητά του. Είναι λοιπόν καθήκον όλων των ατόμων που είναι μέλη της κοινότητας να τηρούν αλλά και να διεκδικούν τα δικαιώματα και τις ελευθερίες τους, καθώς και να σέβονται τα δικαιώματα των άλλων, προκειμένου να δημιουργήσουν τις συνθήκες που θα καταστήσουν δυνατή την πλήρη απόλαυση αυτών των δικαιωμάτων. Επίσης σύμφυτη στην αναφορά «καθένας» είναι η αναγνώριση της μοναδικότητας του κάθε ανθρώπου, η οποία και αποτελεί το θεμέλιο της έννοιας των δικαιωμάτων του ανθρώπου.

Η δεύτερη παράγραφος του Άρθρου 29 θεμελιώνει ένα γενικό κανόνα σχετικά με τους περιορισμούς που μπορεί να θέσει ένα κράτος στην άσκηση των δικαιωμάτων του ανθρώπου για την προάσπιση του συλλογικού συμφέροντος. Το κράτος δεν δικαιολογείται να θέτει υπερβολικούς περιορισμούς στην άσκηση των δικαιωμάτων του ανθρώπου που κατοχυρώνονται από την Οικουμενική Διακήρυξη. Οι νόμοι μιας δημοκρατικής κοινωνίας θα πρέπει να καθορίζουν το πλαίσιο εντός του οποίου το άτομο μπορεί να ασκεί τα δικαιώματα και τις ελευθερίες του. Επιπλέον, είναι υποχρέωση των δικαστηρίων, αλλά και το έννομο συμφέρον του κάθε ατόμου, να διασφαλίζουν ότι οι όποιοι περιορισμοί επιβάλλονται από το νόμο στην άσκηση αυτών των δικαιωμάτων υπηρετούν αποκλειστικά έναν έγκυρο, αναγνωρισμένο και δίκαιο σκοπό.

Πώς προστατεύονται τα άτομα και οι ομάδες που εργάζονται για την προαγωγή και τον σεβασμό των δικαιωμάτων του ανθρώπου;

Η αναγνώριση ότι αυτά τα άτομα και αυτές οι ομάδες είναι σε ορισμένες κοινωνίες ιδιαίτερα εκτεθειμένα οδήγησε στην υιοθέτηση το 1998 από τη Γενική Συνέλευση της Διακήρυξης για το Δικαίωμα και την Ευθύνη των Ατόμων, Ομάδων και Οργάνων της Κοινωνίας για την προστασία των Οικουμενικά Αναγνωρισμένων Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και Θεμελιωδών Ελευθεριών.

Κατ'ουσίαν, η Διακήρυξη αποσκοπεί να αποτελέσει ένα προσχέδιο για την προστασία των υπερασπιστών των δικαιωμάτων του ανθρώπου, οι οποίοι σε πολλά μέρη του κόσμου, και με προσωπικό κίνδυνο, επιδιώκουν την προαγωγή και προστασία των οικουμενικώς αναγνωρισμένων δικαιωμάτων του ανθρώπου (βλ. Μέρος I, Ερώτηση 60).

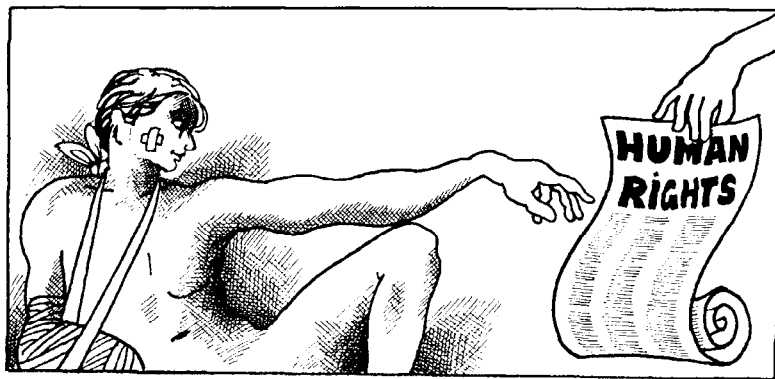
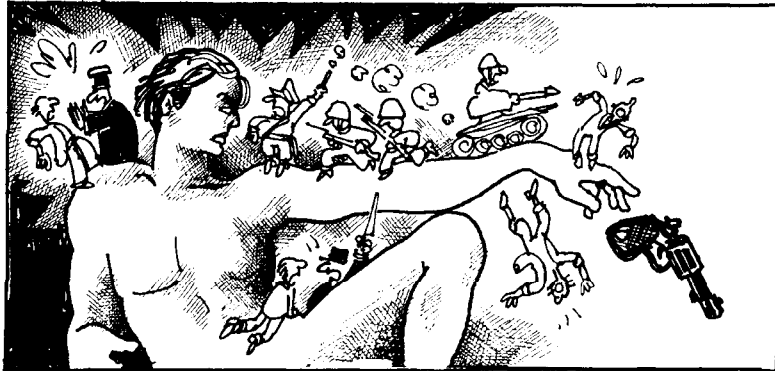
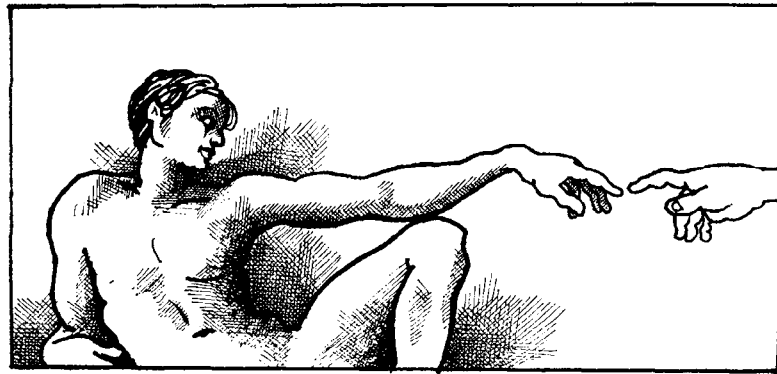
Άρθρο 30

Καμιά διάταξη της παρούσας Διακήρυξης δεν μπορεί να ερμηνευθεί ότι παρέχει σε ένα κράτος, σε μια ομάδα ή σε ένα άτομο οποιοδήποτε δικαίωμα να επιδίεται σε ενέργειες ή να

εκτελεί πράξεις που αποβλέπουν στην άρνηση των δικαιωμάτων και των ελευθεριών που εξαγγέλλονται σε αυτήν.

Αυτό συνεπάγεται ότι οι διατάξεις της Διακήρυξης πρέπει να εφαρμόζονται καλή τη πίστη, έτσι ώστε να μην υπονομεύεται ο σκοπός της.

Σε καμία περίπτωση δεν θα πρέπει να χρησιμοποιείται ως αφορμή για την παραβίαση των δικαιωμάτων του ανθρώπου. Αυτός ο κανόνας δεν ισχύει μόνο για τα κράτη, αλλά και για τις ομάδες και τα άτομα. Συνεπώς, κανείς δεν επιτρέπεται να ερμηνεύσει ένα άρθρο της Διακήρυξης εκτός του ορισμένου πλαισίου και να το εφαρμόσει κατά τρόπο που θα παραβιάζει άλλα άρθρα της Διακήρυξης. Η εφαρμογή αυτού του καταληκτικού άρθρου, καθώς και ολόκληρης της Διακήρυξης, απαιτεί συνεχή εγρήγορση και θάρρος. Αυτή η εγρήγορση και το θάρρος είναι η συμβολή του καθενός από εμάς στην προάσπιση τόσο των δικών μας δικαιωμάτων όσο και των δικαιωμάτων των άλλων, ούτως ώστε κάποια μέρα τα δικαιώματα του ανθρώπου να γίνουν πραγματικότητα για όλα τα μέλη της ανθρώπινης οικογένειας.

(Στην περγαμνή: Δικαιώματα του Ανθρώπου)

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΕΚΔΟΣΗΣ

Ελληνική Νομοθεσία:

Ακολουθεί κατάλογος των διεθνών πράξεων σε **οικουμενικό και περιφερειακό επίπεδο** που αναφέρονται στο βιβλίο και των αντίστοιχων νόμων με τους οποίους κυρώθηκαν από την Ελληνική Πολιτεία. Περιλαμβάνονται επίσης και διεθνείς πράξεις στις οποίες η Ελλάδα δύναται να καταστεί μέρος αλλά τις οποίες δεν έχει ακόμα υπογράψει και κυρώσει.

Ι) ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΠΡΑΞΕΙΣ ΣΕ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ

1) Κύριες Συμβάσεις των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου

<i>Τίτλος διεθνούς πράξεως</i>	<i>Ημερομηνία υιοθέτησης</i>	<i>Ημερομηνία θέσης σε ισχύ</i>	<i>Κυρωτικός νόμος/ Παρατηρήσεις</i>
1) Σύμφωνο για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα	16/12/1966	23/03/1976	Ν. 2462/1997, ΦΕΚ. Α' 25
1 ^α) Πρώτο Προαιρετικό Πρωτόκολλο	16/12/1966	23/03/1976	Ν. 2462/1997, ΦΕΚ. Α' 25
1 ^β) Δεύτερο Προαιρετικό Πρωτόκολλο για την Κατάργηση της Θανατικής Ποινής	15/12/1989	11/07/1991	Ν. 2462/1997, ΦΕΚ. Α' 25

<i>Τίτλος διεθνούς πράξεως</i>	<i>Ημερομηνία υιοθέτησης</i>	<i>Ημερομηνία θέσης σε ισχύ</i>	<i>Κυρωτικός νόμος/ Παρατηρήσεις</i>
2) Σύμφωνο για τα Οικονομικά, Κοινωνικά και Πολιτιστικά Δικαιώματα	16/12/1966	03/01/1976	Ν. 1532/1985, ΦΕΚ. Α' 25
3) Σύμβαση για την Εξάλειψη Όλων των Μορφών Φυλετικής Διάκρισης	07/03/1966	04/01/1969	ΝΔ 494/1970, ΦΕΚ. Α' 77
4) Σύμβαση για την Εξάλειψη Όλων των Μορφών Διακρίσεως κατά των Γυναικών	18/12/1979	03/09/1981	Ν. 1342/1983, ΦΕΚ. Α' 39
4 ^α) Προαιρετικό Πρωτόκολλο στη Σύμβαση για την Εξάλειψη Όλων των Μορφών Διακρίσεως κατά των γυναικών	06/10/1999	22/12/2000	Ν. 2952/2001, ΦΕΚ. Α' 248
5) Σύμβαση κατά των Βασανιστηρίων και Άλλων Τρόπων Σκληρής, Απάνθρωπης ή Ταπεινωτικής Μεταχείρισης ή Τιμωρίας	10/12/1984	26/06/1987	Ν.1782/1988, ΦΕΚ. Α' 116
5 ^α) Προαιρετικό Πρωτόκολλο στη Σύμβαση κατά των Βασανιστηρίων και	18/12/2002	22/06/2006	Η Ελλάδα το υπέγραψε στις 03/03/2011 αλλά δεν το

<i>Τίτλος διεθνούς πράξεως</i>	<i>Ημερομηνία υιοθέτησης</i>	<i>Ημερομηνία θέσης σε ισχύ</i>	<i>Κυρωτικός νόμος/ Παρατηρήσεις</i>
Άλλων Τρόπων Σκληρής, Απάνθρωπης ή Ταπεινωτικής Μεταχείρισης ή Τιμωρίας			έχει κυρώσει.
6) Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού	20/11/1989	02/09/1990	N. 2101/1992, ΦΕΚ. Α' 192
6 ^α) Προαιρετικό Πρωτόκολλο για τα Δικαιώματα του Παιδιού κατά τη Διάρκεια Ενόπλων Συρράξεων	25/05/2000	12/02/2002	N. 3080/2002, ΦΕΚ. Α' 312
6 ^β) Προαιρετικό Πρωτόκολλο για τα Δικαιώματα του Παιδιού σχετικά με τη Σωματεμπορία, την Παιδική Πορνεία και την Παιδική Πορνογραφία	25/05/2000	18/01/2002	N. 3625/2007, ΦΕΚ. Α' 290
7) Σύμβαση για τα Δικαιώματα των ΑμεΑ	13/12/2006	03/05/2008	N. 4074/2012, ΦΕΚ. Α' 88
7 ^α) Προαιρετικό Πρωτόκολλο για τα Δικαιώματα των ΑμεΑ	13/12/2006	03/05/2008	N. 4074/2012, ΦΕΚ. Α' 88
8) Διεθνής Σύμβαση για	20/12/2006	23/12/2010	Η Ελλάδα την

<i>Τίτλος διεθνούς πράξεως</i>	<i>Ημερομηνία υιοθέτησης</i>	<i>Ημερομηνία θέσης σε ισχύ</i>	<i>Κυρωτικός νόμος/ Παρατηρήσεις</i>
την Προστασία Όλων των Ατόμων από την Εξαναγκαστική Εξαφάνιση			υπέγραψε στις 01/10/2008 αλλά δεν την έχει κυρώσει.

Η Ελλάδα δεν έχει υπογράψει ούτε κυρώσει τις ακόλουθες από τις κύριες συμβάσεις των Ηνωμένων Εθνών: το **Προαιρετικό Πρωτόκολλο στο Σύμφωνο για τα Οικονομικά, Κοινωνικά και Πολιτιστικά Δικαιώματα** (υιοθετήθηκε στις 10/12/2008 αλλά δεν έχει τεθεί ακόμα σε ισχύ), το **Προαιρετικό Πρωτόκολλο στη Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού για τη Διαδικασία Αναφορών** (υιοθετήθηκε στις 19/12/2011 αλλά δεν έχει τεθεί ακόμα σε ισχύ) και τη **Σύμβαση για την Προστασία των Δικαιωμάτων Όλων των Μεταναστών Εργαζομένων και των Μελών των Οικογενειών τους** (υιοθετήθηκε στις 18/12/1990 και τέθηκε σε ισχύ στις 01/07/2003).

2) Άλλες διεθνείς πράξεις οικουμενικού χαρακτήρα

A) Δικαιώματα του ανθρώπου (γενικά)

<i>Τίτλος διεθνούς πράξεως</i>	<i>Ημερομηνία υιοθέτησης</i>	<i>Ημερομηνία θέσης σε ισχύ</i>	<i>Κυρωτικός νόμος/ Παρατηρήσεις</i>
1) Σύμβασις περί Δουλείας	25/09/1926	09/03/1027	N. 4473/1930, ΦΕΚ. Α' 62
1 ^α) Πρωτόκολλο Τροποποιούν την εν Γενεύη Υπογραφείσαν την 25 ^{ην} Σεπτεμβρίου	23/10/1953	07/12/1953	NΔ 2965/1954, ΦΕΚ. Α' 194

<i>Τίτλος διεθνούς πράξεως</i>	<i>Ημερομηνία υιοθέτησης</i>	<i>Ημερομηνία θέσης σε ισχύ</i>	<i>Κορωτικός νόμος/ Παρατηρήσεις</i>
1926 Σύμβαση περί Δουλείας			
1 ^β) Συμπληρωματική Σύμβασις σχετική προς την Κατάργησιν της Δουλείας, της Εμπορίας των Δούλων και Παρεμφερών προς την Δουλεία Θεσμών και Πράξεων ή Συνηθειών	07/09/1956	30/04/1957	ΝΔ 1145/1972, ΦΕΚ. Α' 105
2) Σύμβαση για την Πρόληψη και την Καταστολή του Εγκλήματος της Γενοκτονίας	09/12/1948	12/01/1951	Ν.Δ. 309/1954, ΦΕΚ. Α' 250

Β) Ανθρωπιστικό Δίκαιο

<i>Τίτλος διεθνούς πράξεως</i>	<i>Ημερομηνία υιοθέτησης</i>	<i>Ημερομηνία θέσης σε ισχύ</i>	<i>Κορωτικός νόμος/ Παρατηρήσεις</i>
1) Σύμβασις περί Βελτιώσεως της Τύχης των Τραυματιών και των Ασθενών εις τας εν Εκστρατεία Ενόπλους Δυνάμεις	12/08/1949	21/10/1950	Ν. 3841/1956, ΦΕΚ. Α' 3
2) Σύμβασις περί Βελτιώσεως της	12/08/1949	21/10/1950	Ν. 3841/1956, ΦΕΚ. Α' 3

<i>Τίτλος διεθνούς πράξεως</i>	<i>Ημερομηνία υιοθέτησης</i>	<i>Ημερομηνία θέσης σε ισχύ</i>	<i>Κυρωτικός νόμος/ Παρατηρήσεις</i>
Τύχης των Τραυματιών, Ασθενών και Ναυαγών των κατά Θάλασσαν Ενόπλων Δυνάμεων			
3) Σύμβασις περί Μεταχειρίσεως των Αιχμαλώτων Πολέμου	12/08/1949	21/10/1950	N. 3841/1956, ΦΕΚ. Α' 3
4) Σύμβασις περί Προστασίας των Πολιτών εν Καιρώ Πολέμου	12/08/1949	21/10/1950	N. 3841/1956, ΦΕΚ. Α' 3
I. Πρόσθετο Πρωτόκολλο στις Συμβάσεις της Γενεύης της 12 ^{ης} Αυγούστου (1949) για την Προστασία των Θυμάτων των Διεθνών Ενόπλων Συρράξεων	08/06/1977	07/12/1978	N. 1786/1988, ΦΕΚ. Α' 125
II. Πρόσθετο Πρωτόκολλο στις Συμβάσεις της Γενεύης της 12 ^{ης} Αυγούστου 1949 για την Προστασία των Θυμάτων των Μη Διεθνών Ενόπλων Συρράξεων	08/06/1977	07/12/1978	N. 2105/1992, ΦΕΚ. Α' 196

<i>Τίτλος διεθνούς πράξεως</i>	<i>Ημερομηνία υιοθέτησης</i>	<i>Ημερομηνία θέσης σε ισχύ</i>	<i>Κυρωτικός νόμος/ Παρατηρήσεις</i>
III. Πρόσθετο Πρωτόκολλο στις Συμβάσεις της Γενεύης της 12 ^{ης} Αυγούστου 1949 σχετικά με την Υιοθέτηση ενός Πρόσθετου Διακριτικού Εμβλήματος	08/12/2005	14/01/2007	N. 3804/2009, ΦΕΚ. Α' 166

Γ) Γυναίκες

<i>Τίτλος διεθνούς πράξεως</i>	<i>Ημερομηνία υιοθέτησης</i>	<i>Ημερομηνία θέσης σε ισχύ</i>	<i>Κυρωτικός νόμος/ Παρατηρήσεις</i>
Σύμβαση περί Πολιτικών Δικαιωμάτων των Γυναικών	01/04/1953	07/07/1954	N.Δ. 2620/1953, ΦΕΚ. Α' 269
Σύμβαση για τη Συναίνεση σε Γάμο, το Ελάχιστο Όριο Ηλικίας Γάμου και την Καταχώρηση των Γάμων	07/11/1962	09/12/1964	Η Ελλάδα την υπέγραψε στις 03/01/1963 αλλά δεν την έχει κυρώσει.

Η Ελλάδα δεν έχει κυρώσει τις ακόλουθες συμβάσεις: τη **Σύμβαση για την Καταστολή της Διακίνησης Ατόμων και της Εκμετάλλευσης της Πορνείας Άλλων** (υιοθετήθηκε στις 21/03/1950 και τέθηκε σε ισχύ στις 25/07/1951) και τη **Σύμβαση για την Εθνικότητα των Εγγάμων Γυναικών** (υιοθετήθηκε στις 29/01/1957 και τέθηκε σε ισχύ στις 11/08/1958).

Δ) Πρόσφυγες, Ανιθαγενείς/Απάτριδες

<i>Τίτλος διεθνούς πράξεως</i>	<i>Ημερομηνία υιοθέτησης</i>	<i>Ημερομηνία θέσης σε ισχύ</i>	<i>Κορωτικός νόμος/ Παρατηρήσεις</i>
1) Σύμβασις περί του Καθεστώτος των Προσφύγων	28/07/1951	22/04/1954	Ν.Δ. 3989/1959, ΦΕΚ. Α' 201
1 ^α) Πρωτόκολλον σχετικόν προς το Καθεστώς Προσφύγων	31/01/1967	04/10/1967	Α.Ν. 389/1968, ΦΕΚ. Α' 125
2) Σύμβαση για τη Νομική Κατάσταση των Ανιθαγενών	28/09/1954	06/06/1960	Ν. 139/1975, ΦΕΚ. Α' 176
3) Διεθνής Σύμβαση αφορώσα εις την Μείωση του Αριθμού Περιπτώσεων Ανιθαγένειας	13/09/1973	31/07/1977	Ν. 535/1977, ΦΕΚ. Α' 36

Η Ελλάδα δεν έχει υπογράψει ούτε έχει κυρώσει τη **Σύμβαση για την Εξάλειψη της Ανιθαγένειας** (υιοθετήθηκε στις 30/08/1961 και τέθηκε σε ισχύ στις 13/12/1975).

Ε) Διεθνικό έγκλημα

<i>Τίτλος διεθνούς πράξεως</i>	<i>Ημερομηνία υιοθέτησης</i>	<i>Ημερομηνία θέσης σε ισχύ</i>	<i>Κορωτικός νόμος/ Παρατηρήσεις</i>
1) Σύμβαση κατά του Διεθνικού Εγκλήματος	15/11/2000	29/09/2003	Ν. 3875/2010, ΦΕΚ. Α' 158
1 ^α) Πρωτόκολλο για την Πρόληψη, Καταστολή και Τιμωρία της	15/11/2000	29/09/2003	Ν. 3875/2010, ΦΕΚ. Α' 158

<i>Τίτλος διεθνούς πράξεως</i>	<i>Ημερομηνία υιοθέτησης</i>	<i>Ημερομηνία θέσης σε ισχύ</i>	<i>Κυρωτικός νόμος/ Παρατηρήσεις</i>
Διακίνησης Προσώπων, Ιδιαίτερα Γυναικών και Παιδιών			
1 ^β) Πρωτόκολλο κατά της Λαθραίας Διακίνησης Μεταναστών από τη Γη, τη Θάλασσα και τον Αέρα	15/11/2000	29/09/2003	N. 3875/2010, ΦΕΚ. Α' 158
1 ^γ) Πρωτόκολλο κατά της Παράνομης Κατασκευής και Διακίνησης Πυροβόλων Όπλων, Τμημάτων και Συστατικών τους και Πυρομαχικών	15/11/2000	29/09/2003	N. 3875/2010, ΦΕΚ. Α' 158

ΣΤ) Παιδιά

<i>Τίτλος διεθνούς πράξεως</i>	<i>Ημερομηνία υιοθέτησης</i>	<i>Ημερομηνία θέσης σε ισχύ</i>	<i>Κυρωτικός νόμος/ Παρατηρήσεις</i>
Σύμβαση για την Προστασία των Παιδιών και τη Συνεργασία Σχετικά με τη Διακρατική Υιοθεσία	29/05/1993	01/05/1995	N. 3765/2009, ΦΕΚ. Α' 101

Z) Διεθνής τρομοκρατία

<i>Τίτλος διεθνούς πράξεως</i>	<i>Ημερομηνία υιοθέτησης</i>	<i>Ημερομηνία θέσης σε ισχύ</i>	<i>Κορωτικός νόμος/ Παρατηρήσεις</i>
Σύμβαση για την Πρόληψη και την Τιμωρία των Εγκλημάτων που Στρέφονται κατά των Διεθνώς Προστατευμένων Προσώπων, Συμπεριλαμβανομένων και των Διπλωματικών Υπαλλήλων	14/12/1973	20/02/1977	N. 1368/1983, ΦΕΚ. Α' 89
Διεθνής Σύμβαση κατά της Σύλληψης Ομήρων	17/12/1979	04/06/1983	N. 1688/1987, ΦΕΚ. Α' 29
Διεθνής Σύμβαση για την Καταστολή των Τρομοκρατικών Βομβιστικών Επιθέσεων	15/12/1997	23/05/2001	N. 3116/2003, ΦΕΚ. Α' 48
Διεθνής Σύμβαση για την Καταστολή της Χρηματοδότησης της Τρομοκρατίας	09/12/1999	10/04/2002	N. 3034/2002 ΦΕΚ. Α' 168

Η Ελλάδα δεν έχει υπογράψει ούτε έχει κυρώσει τη **Διεθνή Σύμβαση για την Καταστολή των Πράξεων Πυρηνικής Τρομοκρατίας** (υιοθετήθηκε στις 13/04/2005 και τέθηκε σε ισχύ στις 07/07/2007).

Η) Διεθνές Ποινικό Δίκαιο:

<i>Τίτλος διεθνούς πράξεως</i>	<i>Ημερομηνία υιοθέτησης</i>	<i>Ημερομηνία θέσης σε ισχύ</i>	<i>Κορωτικός νόμος/ Παρατηρήσεις</i>
Καταστατικό Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου	16/12/1966	23/03/1976	Ν. 3003/2002, ΦΕΚ. Α' 75

3) Πράξεις Ειδικευμένων Οργανώσεων**Α) Συμβάσεις Διεθνούς Οργάνωσης Εργασίας**

<i>Τίτλος διεθνούς πράξεως</i>	<i>Ημερομηνία υιοθέτησης</i>	<i>Ημερομηνία θέσης σε ισχύ</i>	<i>Κορωτικός νόμος/ Παρατηρήσεις</i>
Σύμβαση Αρ. 29 περί της Αναγκαστικής ή Υποχρεωτικής Εργασίας	28/06/1930	01/05/1932	Ν. 2079/1952, ΦΕΚ. Α' 108
Σύμβαση Αρ. 87 περί Συνδικαλιστικής Ελευθερίας και Προστασίας του Συνδικαλιστικού Δικαιώματος	09/07/1948	04/07/1950	ΝΔ 4204/1961, ΦΕΚ. Α' 174
Σύμβαση Αρ. 98 περί Εφαρμογής των Αρχών του Δικαιώματος Οργάνωσης και Συλλογικής Διαπραγμάτευσης	01/07/1949	18/07/1951	ΝΔ 4205/1961, ΦΕΚ. Α' 174
Σύμβαση Αρ. 100 για την Ισότητα της Αμοιβής μεταξύ Ανδρών	29/06/1951	23/05/1953	Ν. 46/1975, ΦΕΚ. Α' 105

<i>Τίτλος διεθνούς πράξεως</i>	<i>Ημερομηνία υιοθέτησης</i>	<i>Ημερομηνία θέσης σε ισχύ</i>	<i>Κορωτικός νόμος/ Παρατηρήσεις</i>
και Γυναικών Εργαζομένων για Εργασία Ίσης Αξίας			
Σύμβαση Αρ.105 Αφορώσα την Κατάργησιν της Αναγκαστικής Εργασίας	25/06/1957	17/01/1959	ΝΔ 4221/1961, ΦΕΚ. Α' 173
Σύμβαση Αρ. 111 για τη Διάκριση στην Απασχόληση και το Επάγγελμα	25/06/1958	15/06/1960	Ν. 1424/1984, ΦΕΚ. Α' 29
Σύμβαση Αρ. 138 περί του Κατωτάτου Ορίου Ηλικίας Εισόδου εις την Απασχόληση	26/06/1973	19/06/1976	Ν. 1182/1981, ΦΕΚ. Α' 193
Σύμβαση Αρ. 151 σχετικά με την Προστασία του Δικαιώματος Συλλογικής Οργάνωσης και Διαδικασίες για τον Καθορισμό των Συνθηκών Εργασίας στο Δημόσιο Τομέα	27/06/1978	25/02/1981	Ν. 2405/1996, ΦΕΚ. Α' 101
Σύμβαση Αρ. 182 για την Απαγόρευση των Χειρότερων Μορφών Εργασίας των Παιδιών και την Άμεση Δράση με Σκοπό την Εξάλειψή τους	17/06/1999	19/11/2000	Ν. 2918/2001, ΦΕΚ. Α' 119

Η Ελλάδα δεν έχει υπογράψει ούτε έχει κυρώσει τις ακόλουθες συμβάσεις: τη Σύμβαση Αρ. 97 που αφορά τη Μετανάστευση με Σκοπό την Απασχόληση (υιοθετήθηκε στις 01/07/1949 και τέθηκε σε ισχύ στις 22/01/1952), τη Σύμβαση Αρ. 143 για τη Μετανάστευση σε Καταχρηστικές Συνθήκες και για την Προώθηση της Ισότητας στις Ευκαιρίες και τη Μεταχείριση των Μεταναστών Εργαζομένων (υιοθετήθηκε στις 24/06/1975 και τέθηκε σε ισχύ στις 09/12/1978), τη Σύμβαση Αρ. 169 σχετικά με τους Ιθαγενείς και τους Νομαδικούς Λαούς σε Ανεξάρτητα Κράτη (υιοθετήθηκε στις 05/09/1991 και τέθηκε σε ισχύ στις 27/06/1989) και τη Σύμβαση Αρ. 189 για την Προστασία των Οικιακών Εργαζομένων (υιοθετήθηκε στις 16/06/2011 αλλά δεν έχει τεθεί σε ισχύ).

B) Συμβάσεις UNESCO/ΟΥΝΕΣΚΟ

<i>Τίτλος διεθνούς πράξεως</i>	<i>Ημερομηνία υιοθέτησης</i>	<i>Ημερομηνία θέσης σε ισχύ</i>	<i>Κορωτικός νόμος/ Παρατηρήσεις</i>
1) Σύμβαση περί Προστασίας των Πολιτιστικών Αγαθών εν Περιπτώσει Ενόπλου Συρράξεως μετά του Κανονισμού Εκτελέσεως αυτής	14/05/1954	07/08/1956	N. 1114/1981, ΦΕΚ. Α' 6
1 ^α) Πρωτόκολλο στη Σύμβαση	14/05/1954	07/07/1956	N. 1114/1981, ΦΕΚ. Α' 6
1 ^β) Δεύτερο Πρωτόκολλο στη Σύμβαση	26/03/1999	09/03/2004	N. 3317/2005, ΦΕΚ. Α' 45
2) Διεθνής Σύμβαση αφορώσα εις τα	14/11/1970	24/04/1972	N. 1103/1980, ΦΕΚ. Α' 297

<i>Τίτλος διεθνούς πράξεως</i>	<i>Ημερομηνία υιοθέτησης</i>	<i>Ημερομηνία θέσης σε ισχύ</i>	<i>Κυρωτικός νόμος/ Παρατηρήσεις</i>
Ληπτέα Μέτρα δια την Απαγόρευση και Παρεμπόδισιν της Παρανόμου Εισαγωγής, Εξαγωγής και Μεταβιβάσεως της Κυριότητας των Πολιτιστικών Αγαθών			
3) Διεθνής Σύμβαση δια την Προστασίαν της Παγκοσμίου Πολιτιστικής και Φυσικής Κληρονομιάς	16/11/1972	17/12/1975	N. 1126/1981, ΦΕΚ. Α' 23
4) Σύμβαση για την Προστασία της Άυλης Πολιτιστικής Κληρονομιάς	17/10/2003	20/04/2006	N. 3521/2006, ΦΕΚ. Α' 275
5) Σύμβαση για την Προστασία και την Προώθηση της Πολυμορφίας των Πολιτιστικών Εκφράσεων	20/10/2005	18/03/2007	N. 3520/2006, ΦΕΚ. Α' 274

Η Ελλάδα δεν έχει υπογράψει ούτε έχει κυρώσει τις ακόλουθες πράξεις: τη **Σύμβαση κατά των Διακρίσεων στην Εκπαίδευση**

(υιοθετήθηκε στις 14/12/1960 και τέθηκε σε ισχύ στις 22/05/1962), το **Πρωτόκολλο που ιδρύει την Επιτροπή Συνδιαλλαγής και Καλών Υπηρεσιών, υπεύθυνη για την επίτευξη διευθέτησης οποιωνδήποτε διαφορών που τυχόν εμφανισθούν μεταξύ των κρατών μερών στη Σύμβαση κατά των Διακρίσεων στην Εκπαίδευση** (υιοθετήθηκε στις 10/12/1962 και τέθηκε σε ισχύ στις 24/10/1968) και τη **Σύμβαση για την Προστασία της Ενάλιας Κληρονομιάς** (υιοθετήθηκε στις 01/11/2001 και τέθηκε σε ισχύ στις 02/01/2009).

II) ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ ΣΕ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ

1) Συμβούλιο της Ευρώπης

<i>Τίτλος διεθνούς πράξεως</i>	<i>Ημερομηνία υιοθέτησης</i>	<i>Ημερομηνία θέσης σε ισχύ</i>	<i>Κυρωτικός νόμος/ Παρατηρήσεις</i>
1) Η Ευρωπαϊκή Σύμβασις δια την Προάσπισιν των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών	04/11/1950	03/09/1953	Ν.Δ. 53/1974, ΦΕΚ. Α' 256
1 ^α) Πρώτο Πρόσθετο Πρωτόκολλο στη Σύμβαση	20/03/1952	18/05/1954	Ν. Δ. 53/1974, ΦΕΚ. Α' 256
1 ^β) Έκτο Πρωτόκολλο στη Σύμβαση σχετικά με την Κατάργηση της Ποινής του	28/04/1983	01/03/1985	Ν. 2610/1998, ΦΕΚ. Α' 110

<i>Τίτλος διεθνούς πράξεως</i>	<i>Ημερομηνία υιοθέτησης</i>	<i>Ημερομηνία θέσης σε ισχύ</i>	<i>Κυρωτικός νόμος/ Παρατηρήσεις</i>
Θανάτου			
1 ^γ) Έβδομο Πρωτόκολλο στη Σύμβαση	22/11/1984	01/11/1988	N. 1705/1987, ΦΕΚ. Α' 89
1 ^δ) Δωδέκατο Πρωτόκολλο στη Σύμβαση	04/11/2000	01/11/2005	Η Ελλάδα το έχει υπογράψει αλλά δεν το έχει κυρώσει.
1 ^ε) Δέκατο τρίτο Πρωτόκολλο για την Κατάργηση της Θανατικής Ποινής σε Κάθε Περίπτωση	03/05/2002	01/07/2003	N. 3289/2004, ΦΕΚ. Α' 227
1 ^{στ}) Δέκατο τέταρτο Πρωτόκολλο στη Σύμβαση το οποίο τροποποιεί το σύστημα ελέγχου της Σύμβασης	13/05/2004	01/06/2010	N. 3344/2005, ΦΕΚ. Α' 133
2) Ευρωπαϊκός Κοινωνικός Χάρτης	18/10/1961	26/02/1965	N. 1426/1984, ΦΕΚ. Α' 32
2 ^α) Πρόσθετο Πρωτόκολλο στον Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Χάρτη	05/05/1988	04/09/1992	N. 2595/1998, ΦΕΚ. Α' 63
2 ^β) Πρωτόκολλο Τροποποίησης του Ευρωπαϊκού	21/10/1991	12/09/1996	N. 2422/1996, ΦΕΚ. Α' 144

<i>Τίτλος διεθνούς πράξεως</i>	<i>Ημερομηνία υιοθέτησης</i>	<i>Ημερομηνία θέσης σε ισχύ</i>	<i>Κυρωτικός νόμος/ Παρατηρήσεις</i>
Κοινωνικού Χάρτη			
2 ^γ) Πρόσθετο Πρωτόκολλο στον Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Χάρτη που προβλέπει μηχανισμό συλλογικών αναφορών	09/11/1995	01/07/1998	Ν. 2595/1998, ΦΕΚ. Α' 63
2 ^δ) Αναθεωρημένος Ευρωπαϊκός Κοινωνικός Χάρτης	03/05/1996	01/07/1999	Η Ελλάδα τον υπέγραψε στις 03/05/1996 αλλά δεν τον έχει κυρώσει.
3) Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την Άσκηση των Δικαιωμάτων των Παιδιών	25/01/1996	01/07/2000	Ν. 2502/1997, ΦΕΚ. Α' 103
4) Σύμβαση-Πλαίσιο για την Προστασία των Εθνικών Μειονοτήτων	10/11/1995	01/02/1998	Η Ελλάδα την υπέγραψε στις 22/09/1997 αλλά δεν την έχει κυρώσει.
5) Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων και της	26/11/1987	01/02/1989	Ν. 1949/1991, ΦΕΚ. Α' 83

<i>Τίτλος διεθνούς πράξεως</i>	<i>Ημερομηνία υιοθέτησης</i>	<i>Ημερομηνία θέσης σε ισχύ</i>	<i>Κυρωτικός νόμος/ Παρατηρήσεις</i>
Απάνθρωπης ή Ταπεινωτικής Μεταχείρισης ή Τιμωρίας			
5 ^α) Πρώτο Πρωτόκολλο στη Σύμβαση	04/11/1993	01/03/2002	ΥΑ/4322/15.4.1994, ΦΕΚ. Α'66
5 ^β) Δεύτερο Πρωτόκολλο στη Σύμβαση	04/11/1993	01/03/2002	ΥΑ/4323/15.4.1994, ΦΕΚ Α' 66
6) Σύμβαση για τη Δράση κατά της Σωματεμπορίας	16/05/2005	01/02/2008	Η Ελλάδα την έχει υπογράψει αλλά δεν την έχει κυρώσει.
7) Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την καταστολή της τρομοκρατίας	27/01/1977	04/08/1978	N. 1789/1988, ΦΕΚ. Α' 133
7 ^α) Πρωτόκολλο στη Σύμβαση	15/05/2003	Δεν έχει τεθεί σε ισχύ.	Η Ελλάδα το υπέγραψε αλλά δεν το έχει κυρώσει.
8) Σύμβαση για την Εξάλειψη και Καταπολέμηση της Βίας κατά των Γυναικών και της Ενδοοικογενειακής Βίας	11/05/2011	Δεν έχει τεθεί σε ισχύ.	Η Ελλάδα την υπέγραψε αλλά δεν την έχει κυρώσει.

Η Ελλάδα δεν έχει υπογράψει ούτε έχει κυρώσει τον **Ευρωπαϊκό Χάρτη των Περιφερειακών ή Μειονοτικών Γλωσσών** (υιοθετήθηκε στις 02/11/1992 και τέθηκε σε ισχύ στις 01/03/1998).

2) Ευρωπαϊκή Ένωση

Η **Συνθήκη της Λισαβόνας για την τροποποίηση της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση και της Συνθήκης περί ιδρύσεως της Ευρωπαϊκής Κοινότητας** υιοθετήθηκε στις 13/12/2007 και τέθηκε σε ισχύ για όλα τα μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης στις 01/12/2009. Ο **Χάρτης Θεμελιωδών Ελευθεριών και Δικαιωμάτων του Ανθρώπου** υιοθετήθηκε το 2000 και κατέστη νομικά δεσμευτικός μετά τη θέση σε ισχύ της Συνθήκης της Λισαβόνας.